

म. ग्रं. सं. ठाणे

१८९९

॥ श्रीगोमाता विजयते ॥

श्रीगोवर्धन पुस्तकमाला

पुष्प ६ वें

गोवर्धन पद्यावलि.

REFBK-0003705

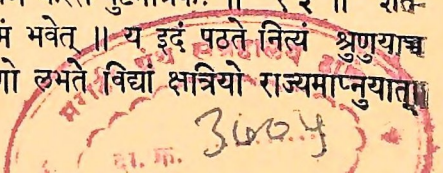
प्रति २०००] किंमत दोन आणे [रुके १८५०

१८५०

श्रीगोसावित्रीस्तोत्र

नारायण नमस्तेऽस्तु देवेन्द्र भुवनेश्वर ॥ गोसावित्रीं प्रवक्ष्यामि
 व्यासेन कथितां पुरा ॥ १ ॥ गवां स्तोत्रं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणा-
 शनम् ॥ सर्वाभिष्टप्रदं दिव्यं सर्वमंगलदायकम् ॥ २ ॥ शृंगाग्रे रमते
 व्यासः स्वयं विष्णुर्जनार्दनः ॥ शृंगमूले स्थिता गौरी शृंगमध्ये सदा-
 शिवः ॥ ३ ॥ मुर्ध्नि ब्रह्मा गुरुः स्कन्धे ललाटे वृषभध्वजः ॥ कर्ण-
 योरश्विनौ देवौ चक्षुषोः शशिभास्करो ॥ ४ ॥ दंतेषु सर्व ऋषयो
 जिह्वायां च सरस्वती ॥ वसन्ति देवा उरसि जंघायां च समाश्रिताः
 ॥ ५ ॥ खुरमध्येषु गंधर्वाः खुराग्रे शशिपन्नगौ ॥ खुराणां पश्चिमे
 भागे त्वप्सराणां गणाधिपाः ॥ ६ ॥ श्रोणिप्रदेशे पितरो भ्रूमूले
 त्रिगुणाः स्मृताः ॥ ऋषयो रोमरंध्रेषु चर्मण्यपि प्रजापतिः ॥ ७ ॥
 ककुदि द्यौः सनक्षत्रा पृष्ठे वैवस्वतो यमः ॥ अपाने सर्वतथ्यानि
 गोमूत्रे जान्हवी स्वयम् ॥ ८ ॥ दृष्टे पृष्ठे सदा लक्ष्मर्गोमये वसति
 स्वयम् ॥ नासायामश्विनौ देवा ओष्ठौ वसति भामिनी ॥ ९ ॥
 चत्वारः सागराः पूर्णा गवां ये च पयोधराः ॥ हुंकारेषु स्थिता देवी
 हुंशब्दे च प्रजापतिः ॥ १० ॥ सर्वा विष्णुमया गावः सर्वांगेषु च
 शिवः ॥ गावो ममाग्रतः सन्तु गावो मे सन्तु पृष्ठतः ॥ ११ ॥
 स्य गौस्तु गृहे नास्ति स्मशानसदृशं हि तत् ॥ सुरभिर्वैष्णवी माता
 नेत्यं विष्णुपदे स्थिता ॥ १२ ॥ गोग्रासं च मया दत्तं सुरभे प्रति-
 द्यताम् ॥ गोग्रासस्तु विशेषेण करसम्पुटमात्रकः ॥ १३ ॥ शत-
 ब्राह्मणभोज्येन फलं वप्तुं समं भवेत् ॥ य इदं पठते नित्यं श्रुणुयाच्च
 समाहितः ॥ १४ ॥ ब्राह्मणो लभते विद्यां क्षत्रियो राज्यमाप्नुयात् ॥

गर्भिणी लभते पुत्रं कन्या च वरमाप्नुयात् ॥ १५ ॥ सायंकाले पठे-
द्यस्तु विघ्ननाशमवाप्नुयात् ॥ अहोरात्रकृतं पापं जपतो नश्यति ध्रुवम्
॥ १६ ॥ फलं गोदानशतजं लभते नात्र संशयः ॥ गवां दृष्ट्वा
गवां स्पृष्ट्वा गवामंगानि नारद ॥ कंडूयनेन सर्वेभ्यो गोदानस्य फलं
लभेत् ॥ १७ ॥

इति श्रीब्रह्मांडपुराणे ब्रह्मनारदसंवादे गोसावित्रीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

अर्थ

हे देवाधिदेव जगन्नाथ नारायणा, पूर्वी व्यासमहर्षिनीं वार्णि
लेली गोसावित्री (गोगायत्री) मी सांगतो, १ सर्व पाप नाश
करणारें गोदेवताचें स्तोत्र मी सांगणार आहे. तें दिव्य व स
कल्याणप्रद स्तोत्र सर्व मनकामना पूर्ण करणारें आहे. २ गाईच्या
शिंंगाच्या अग्रभागीं साक्षात् व्यासो नारायण विष्णु भगवा
जनादर्न वसत आहेत; शृंगमूलाचे ठायीं गौरी व शृंगाचे मध्यभाग
सदाशिव राहात आहेत. ३ गाईच्या मस्तकावर ब्रह्मदेव, स्कंधप्रदेश
गुरु, भालप्रदेशावर नंदिकेश्वर, दोन्ही कर्णांचे ठायीं अश्विनीकुम
व नेत्रद्वयांमध्ये चंद्रसूर्य असतात. ४ दंतांचें ठिकाणीं सर्व ऋषि
समूह, जिह्वेवर शारदादेवी नांदत असून वक्षःस्थळ व जंघा ह्यां
देव आश्रय करीत आहेत. ५ खुरांच्या मध्यभागीं गंधर्व, अग्रभा
शेष व उरग व खुरपृष्ठभागीं अप्सरांचे श्रेष्ठ गण राहातात
कटिपश्चाद्भागाचे ठायीं पितर असून भृकुटिमूलाचे ठिकाणीं सत्त
तीन गुण आहेत; रोमकूपांमध्ये इतर सर्व ऋषि वास्तव्य क
असून त्वचेचे ठायीं प्रजापतिदेव असतो. ७ ककुत्प्रदेशीं (वशि
मानेच्या मागले बाजूस) सर्व नक्षत्रयुक्त अंतरिक्ष लोक, पृष्ठ
सूर्यपुत्र यम, आपान वायुस्थानीं सर्व तीर्थे व गोमूत्रामध्ये प्रत्

भागीरथी स्वर्गंगा वास करते. ८ गाईच्या दृष्टींत, पृष्ठांत व गोमे-
यांत स्वतः लक्ष्मी राहते. नासिकेच्या ठिकाणी अश्विनौ देव व
ओठांमध्ये भामिनी देवी आहे. ९ गाईचे स्तनचतुष्टय हे चार सागर
होत. हुंकाराचे ठिकाणी देवी व हुं शब्दांत (हंबरड्यांत) प्रजा-
पति असतो. १० सर्व गायी विष्णुस्वरूप असून सर्व अंगांचे ठिकाणी
केशवदेव असतो. गायी माझ्या अग्रभागी (पुढें) असोत व
गायी माझ्या पाठीशी असोत. ११ ज्याच्या घरी गाय नसते तें
गृह स्मशान (मसणवटी) तुल्य होय. कामधेनु ही वैष्णवी माता
असून नित्य विष्णुपदी (गयेस) अधिष्ठित आहे. १२ हे सुरभे
कामधेना, मी दिलेला हा गोघ्रास तूं ग्रहण करावास. विशेषेंकरून
एक अंजली परिमित (ओंजळभर) असाही गोघ्रास १३ व शत
ब्राह्मणभोजन यांचें फल सारखेंच प्राप्त होतें. जो कोणी हें स्तोत्र
एकाग्र चित्तपूर्वक पठण करील व श्रवण करील, १४ तो ब्राह्मण
(असल्यास) विद्यासंपन्न होईल; क्षत्रियाला राज्य प्राप्त होईल.
गरोदर स्त्रीला पुत्रलाभ (मुलगा) होईल व कन्येला उत्तम वर
(नवरा) मिळेल. १५ जो सायंकाळीं ह्या स्तोत्राचा पाठ करतो
त्याचीं संकटें दूर होतात; अहोरात्रीमध्ये केलेलें पाप निश्चयानें नाहीसें
होतें. १६ व शतगोप्रदानाचें फल प्राप्त होतें; ह्यांत संशय नाही.
गोदर्शन, गोस्पर्शन व गो-अंगकंडूयन (गाईचे अंगांना खाजवून कुर-
वाळणें) ह्या कृत्यांच्या योगानें सर्वांना गोप्रदानाचें फल प्राप्त
होतें. १७ ह्याप्रमाणें श्रीब्रह्मांडपुराणांतर्गत ब्रह्मदेव व नारद ह्यांच्या
संवादांतलि गोसावित्री-स्तोत्र संपूर्ण झालें.

REFBSK-0003705

REFBK-0003705

बालकरामदासकृत

गोमातेची भूपाळी.

प्रातःकाळी उठा उठा । माते गायत्रीसी भेटा । अगाध
सुकृताचा सांठा । मोक्ष दारवंटा उघडेल ॥ ध्रु० ॥ हस्ते पृष्ठी कुर-
वाळावी । कंडु ग्रीवा तोषवावी । पुच्छाग्रेंही मुखीं फिरवावी ।
गोमूत्र व्यावें आवडीं ॥ १ ॥ कमलेची ही कनिष्ठ भगिनी । नामें
कामधेनु जननी । इचा वास जयें स्थानीं । तये भुवनीं इंदिरा ॥ २ ॥
प्रदक्षिणा तीन करितां । चरणी ठेवितां माथा । अनंत जन्मच्या
दुरिता । हरण तत्त्वता करिती हे ॥ ३ ॥ श्रौत स्मार्त जीं जीं कर्मे ।
इच्यानें पूर्ण सर्व कामें । संतवृत्तीं मनोधर्मे । अकाम भावें नमियेलीं
॥ ४ ॥ इच्यानें मंत्र अर्घ्यदानें । सुरांसीं मोक्षमार्ग होणें । ब्राम्हणांचीं
जीं ब्राह्मण्यें । वेदाध्ययनें इज्योगें ॥ ५ ॥ जिच्यानें रामकृष्ण अवतार
जिच्यानें पृथ्वीचा उद्धार । जिच्यानें दैत्यांचा संहार । गो आधार
विश्वाचा ॥ ६ ॥ श्रुतिस्मृति पुराण संत । मुनिवर वसिष्ठादि विख्यात ।
गोकुळीं बालकृष्ण दिनरात । चरण रजांत लोळतसें ॥ ७ ॥

काकड आरती.

तन मन धन हा त्रिगुण काकडा प्रेमघुतें भिजवा । भारत
जनहो झोंप टाकुनी गोमाता रिझवा ॥ ध्रु. ॥ दैत्यलोक हे गोचिड
बनुनी साधिताति दावा । वनुनी साधिताति दावा ॥ मांस रक्त हें
खाण्या सजती समजुनी व्या कावा ॥ यत्न बलानें काढुनि टाका
राम शिरीं व्यावा । सदोदित राम शिरीं व्यावा ॥ विजयश्रीचा
तिलक कपाळीं जनहो रमवावा ॥ कर्तव्यानें दक्ष होउनी लक्ष पदीं
लावा । धेनुच्या लक्ष पदीं लावा ॥ तरीच जनहो भारतवासी सुख

हे म्हणवा ॥ १ ॥ काळाचा काकडा जननी कृष्ण कुठें गेला । सुरभी देव कुठें गेला ॥ युगानयुगीं वेद मुखानें गौरविता झाला ॥ मच्छ कूर्म बनला । तुम्हांस्तव कूर्मवेष धरिला । सूकर नरहरि वामन द्विज-
वर परशुराम झाला ॥ सहस्रार्जुनें जाच केला । तुजला बहु जाच केला । तव कैवारा क्षत्रियांतकर भार्गव अवतरला ॥ दिलीप नृप दास तुझा झाला । तव प्रसादे रघुकुलभूषण रामचंद्र दिसला ॥ त्वदिय ऋणमुक्त व्हावयाला । गोपवेषधर रूपमनोहर व्रजांत संच-
रला ॥ पदरज धरी मस्तकाला । पंचप्राणें करी आरती ओवाळी तुजला ॥ केशव बाळरूप बनला । वेणु वाजवी तुम्हां रंजवी शरण पदाब्जाला ॥ २ ॥

शेजारती

असुरवृत्तिच्या गाढ तमानें निशा पूर्ण झाली । वेदवंद्य ही श्रीगोमाता फार फार श्रमली ॥ ध्रु. ॥ भारत जनहो ऐक्यत्वाची करा शेज आतां । मतभेदाचे मत्कुण काढा स्मरा सुजनपंथा ॥ निजध-
र्माच्या सुखसिंहासनिं बसवा गोमाता । प्रेमपलंगीं निजवा झडकरि काय वेळ आतां ॥ पंचप्राणें करा आरती जनहो या कालीं ॥ वेदवंद्य ही ॥ १ ॥ सगुणरूप हें आर्य-महीचें तत्त्व ज्यास कळलें । तोच भूपती आर्यजनाला विष्णुरूप गमलें ॥ गोछल करुनी भूप म्हणविती खचित जगीं भ्रमले । तिलक पुंसोनी सौभाग्याचें सोंग जसें सजलें ॥ स्वराज्य-लक्ष्मी श्रीगोमाता व्यास मुनी वदले । तिला नाशितां भूप करंटे संतमुखें ठरले ॥ परमपूज्यता प्रजाजनांची नाहीं त्या वाली । राज्याअंतीं नर्क अशास्तव मर्यादा कथिली ॥ गुरु चरणाशीं विनंति करितां बाळ मिठी घाली। वेदवंद्य ही श्रीगोमाता फार फार श्रमली ॥ २ ॥

आरती.

(चाल—आरती भुवनसुंदरा)

धेनु माय जगज्जननी । लोकत्रयत्रितापशमनी ॥ अखिल
जगतास मोक्षदानी । जिचेनी सालंकृत अवनी ॥ चाल ॥ निगमा-
गमीं जिला गाती । वंदिति सुरवर मुनिजन । पुनित पतित जन ।
घेतां दर्शन सुखकर शिवसांबा । सुरभी सौख्यद जगदंबा । धेनु० ॥ १ ॥
गोमूत्रांत वसे गंगा । कमला गोमयांतरंगा । अखिल देवता जिच्या
अंगा । सदा जी प्रियकर श्रीरंगा ॥ चाल ॥ जियेचे नेत्र सूर्य चंद्र ।
पहा उपेंद्र गोकुळीं । कृष्ण बाळ अवतार नखाग्रीं गोवर्धन धरुनी
राक्षि गोवत्स कृपा करुनी । धेनु. ॥ २ ॥

धेनुपाठ

अभंग १ ला.

नमो नारायणा नमोजी देवेंद्रा । आधीं भुवनाधारा नमस्कारू ॥
गायत्रीचें स्तोत्र व्यासांनीं वर्णिलें । तेंचि वाखाणिले अभंगासी ॥
पापातें संहारी इच्छा पूर्ण करी । अमंगल हरी गीत गातां ॥ शिंगा-
वरी व्यास मध्यें सदाशिव । मुळापाशीं ठाव अंबिकेचा ॥ विष्णूचें
स्वरूप गाईसी जाणावें । दैत्यास नेणवें बाळ म्हणे ॥

२

मस्तकीं तो ब्रह्मा स्कंधावरी गुरु । कपार्ळीं शंकरु वृषभध्वज ॥
अश्विनीकुमार कर्णार्सी साजिरे । नेत्र हे गोजिरे सूर्य चंद्र ॥ दंतां-
माजि कवी जिव्हे सरस्वती । अमर शोभती उरुमाजी ॥ खुराग्रें
पर्वत गंधर्व अप्सरा । श्रोणिदेशीं पितरां वास झाला ॥ भृकुटीं त्रिगुण

रोमीं ऋषी वास । चर्मीं प्रजापतिस ठाव दिला । मर्कटासी रत्न
गर्दभा मिष्टान्न । धेनु नसे मान्य चांडाळासी ॥ बाळ म्हणे जाणा
शुद्ध ज्याचें बीज । धेनु त्याला पूज्य देवापरीं ॥

३

गोमयांत लक्ष्मीं गोमुत्रांत गंगा । येती पापभंगा सर्व तीर्थे ॥
चारीही सागर स्तनामाजीं जाणा । तिचा माहिमा कोणा वर्णवेना ॥
पुच्छामाजीं नाग काय सांगूं मात । विष्णुरूप संत सेविताती ॥ धेनु
अग्रभागीं धेनुही पाठीशीं । धेनु सर्व देशीं राहो माझ्या ॥ गाईवीणं
घर जाणावें स्मशान । बाळ म्हणे खूण अभक्ताची ॥

४

गाईशीं गोघ्रास तुळसीचें पूजन । नंदाचा नंदन तेथें वसे ॥
शत ब्राह्मणांसी देतां अन्नदान । जाणा हें प्रमाण भारताचें ॥ ज्याचे
घरीं गाय तेथें उणें काय । सर्वही अपाय नष्ट होतीं ॥ गाईशीं
विकाल सुखासीं मुकाल । द्रव्यरूपें ध्याल नर्क हातीं । अस्सल
जातीचा न करी निंद्य काम । सदा मेघःशाम तयापाशीं ॥ बाळ
म्हणे माते नका लावुं डाग । सुखदुःख भोग दों दिसांचा ॥

५

पुच्छ फिरवावें सर्वांगा वरूनी । तया नारायण सांभाळील ॥
दारिद्र कलह रोग जाय दुरी । खेळतसे हरीं धेनुसंगें ॥ विधि हरिहर
झाले तिचे दास । म्हणूनी बाळास ध्यास तिचा ॥

६

धेनु पाठ नित्य करील पठण । तया नारायण सांभाळील ॥
ब्राह्मणातें विद्या क्षत्रियातें राज्य । गर्भिणति पूज्य पुत्र लाभे ॥
सायंकालीं गातां विघ्न जाये दुरी । रात्रिदिनीं करी पठणासी ॥ सर्व

पाप नाश तोषे जगदशि । ऋद्धि सिद्धि त्यास ओळंगती ॥ शत
गोप्रदानें अर्थ घेतां चित्तीं । अखंड सांगाती पांडुरंग । दर्शनें स्पर्शनें
महादोष जाती । पुराणें वर्णिती बाळ म्हणे ॥

७

आली महान दिपवाळी । धेनुमातेसी सांभाळी ॥ १ ॥
नको करू तिचा त्याग । तुला पावेल श्रीरंग ॥ २ ॥ घरीं तुळस
आणि गाय । तेथें गोपाळाचे पाय ॥ ३ ॥ जेथें गायत्रीचा वास ।
त्याचा पांडुरंग दास ॥ ४ ॥ सर्व तीर्थे त्यां ठायां । येती तयासी
सेवाया ॥ ५ ॥ ऐसा गायत्रीचा माहिमा । बाळ म्हणे झाली
समा ॥ ६ ॥

गोपाळकाला.

(चाल—चंद्रकांत राजाची०)

आर्यपुत्र गोपाळ बना रे वेळ बहुत गेला । गोमातेचा नाश
होतसे होय कसा काला ? ॥ धृ० ॥ गोपाळांनीं प्रळय मांडिला
बघतां काय असे ॥ या काल्याचे वर्म नेणती सारे लोक पिसे ॥
ज्ञानेश्वर गुरु नाथ समर्था बघुनी येत हंसे ॥ निज धर्माचें कर्म
नेणता झालें काय कसे ॥ दयाशून्य अनुयायी गण हा पाहुनियां
अपुला ॥ गोमातेचा नाश होतसे होय कसा काला ? ॥ १ ॥
यमुनातीरीं खेळ मांडिला कृष्ण गडी ज्यांचा ॥ गोप-गोपि गो
मिळुनि सारे जन तो दैवाचा ॥ पूर्ण ब्रम्ह हरि सर्वोत्तम प्रिय सखा
गोवळ्यांचा ॥ हरि प्रसादा पात्र गोप हे लाग न अमरांचा ॥
गोपाल तुम्ही धेनुसी तोषवा भारत मातेला ॥ २ ॥ गोकुल कोठें
श्रीहरि कोठें गोपाल न दिसती ॥ गोरस नसतां काला कैचा संत

तुम्हां हंसती ॥ शिवाजि बाजी वीर शिरोमणी खेद मनीं करिती ॥
 नामधारि हे क्षत्रिय कां नच नामशेष होती ॥ पंडासम हो कैसे
 बघतां कर ठेउनि भाला ॥ गोमातेचा ॥ ३ ॥ उत्साहाचें तत्त्व शेवटीं जरि
 हृदयीं गवसे ॥ आर्यपुत्र हे जिवंत असुनी दिसती कां शवसे ? ॥ ब्राह्मण
 क्षत्रिय वैश्य शूद्र हे हरिभजनीं न वसे । हरिभक्तीचें वर्म जाणतां
 होती माधवसे ॥ गोपालांची कंठी पडली न दिसे कामाला ॥ गोमातेचा
 ॥ ४ ॥ वैदिक शास्त्री पुराणीक हरिदास भक्त प्रभूचे।या काल्याचें वर्म
 जनाला वदोत निज वाचें ॥ श्रीहरिचे गो-दैवत असतां काय नसे
 यांचें ? । गोरक्ताचे पाट पाहुनि स्वस्थ हृदय कैचें ॥ आर्यधर्म हा
 त्वरित जागवा दान हेंचि बाला ॥ ५ ॥

गवळण

मसिं बोलुं नको गोविंदा । मसि आला तुझा राग ॥ ध्रु० ॥
 मजसाठीं अवतरलासी । मजसंगें क्रीडा करिसी । या वेळीं दडसि
 कशालारे ॥ मसि० ॥ १ ॥ मजसाठीं वेणू धरिली । मजसाठीं
 नामें वारिलीं । आजि त्याचा डौल कशाला रे । मसि० ॥ २ ॥
 मजसाठीं गोकुलवासी । वधिल्या त्वां दानवराशी । आजि त्याची
 कीर्ति कशाला रे । मसि० ॥ ३ ॥ मम पदरज माथां घेसी । गोव-
 र्धन धारण करिसी । देशी कां ताव मिशाला रे ॥ मसि० ॥ ४ ॥
 जरि असाशिल जित जगताला । तरि येशील आज बघण्याला ।
 गोवध खल करिती कशाला रे । मसि० ॥ ५ ॥ रुधिराची वाहते
 यमुना । मांसाचे पर्वत नाना । या समयीं येशी कशाला रे । मसि०
 ॥ ६ ॥ जे भारतवासी संत । गोपाळ म्हणति निभ्रांत । म्हणुनी हे
 करिती काला रे । मसि० ॥ ७ ॥ श्रीविठ्ठल गोकुलनाथा । चरणावरी

धरितें माथा ॥ बघसी हा अंत कशाला रे ॥ मसि० ॥ ८ ॥ पूर्वी
 त्वां राक्षियलेसी । अजि बौद्ध होउनी बससी ॥ प्रभु खालीं बघसि
 कशाला रे ॥ मसि० ॥ ९ ॥ समचरण विटेवरि धरिसी । मज-
 साठीं विषमता वरिशी ॥ जघनी कर देसी कशाला रे ॥ मसि०
 ॥ १० ॥ सज्जनगण मज विस्मरला । वरपंगी अवघा भरला ॥ स्थित-
 वदनें बघसि कशाला रे ॥ मसि० ॥ ११ ॥ ये धांव यशोदा-
 बाळा । डरतोसि काय कलिकाला । निष्ठुर मी बोलुं कशाला रे ।
 मसि० ॥ १२ ॥

पद.

(चाल—चंद्रकांत राजाची कन्या०)

विघ्नांतक श्रीसांबनंदना जयजय गणनाथा । हस्त जोडुनी
 विनंति करितों पदिं ठेवुनि माथा ॥ धृ. ॥ रावण कपटी घोर तप
 करि सांब कृपेसाठीं । शीर्षे दाही अर्पण करितां तोषे जगजेठी ।
 उठिं उठिं वत्सा तुष्ट मी झालों माग वरा कांहीं । भाषण ऐकुनी
 हर्षित राक्षस बोलें लवलाही ॥ गिरिजारमणा, नंदीवाहना स्वामि
 दिनानाथा । हस्त जोडुनी विनंति करितों पदिं ठेवुनि माथा ॥ १ ॥
 भक्तवत्सला, भोलानाथा, स्वेच्छा नच कांहीं । मातेसाठीं कष्ट दीधले
 क्षमस्व मां पाही ॥ पार्थिव लिंगा पूजित जननी स्वात्मलिंग देई ।
 “ भोळा शंभू प्रसन्न झाला दिव्य लिंग देई ” ॥ वृंदारक तै हड-
 बडले बहु म्हणती गणनाथा । हस्त जोडुनी विनंति करितों पदिं
 ठेवुनि माथा ॥ २ ॥ मत्त निशाचर अनर्थकारी त्यांतें मारावें ।
 लिंग हिरावुनि अंकुश पाणी, संकट वारावें ॥ रत्नमर्कटा, क्षेत्र
 पापिया, खळास लिंग तसें । “लिंग नव्हे हा प्राणचि आमुचा रावण

नेत असे ” ॥ नारदोक्त हितमंत्र परिसुनी प्रार्थिलि गोमाता । हस्त
जोडुनी विनंति करितों पदि ठेवुनि माथा ॥ ३ ॥ “ श्रीजगदंबे मूल
कदंबे येई अविलंबे । दानवदर्पे देव कष्टती साह्य करी अंबे ॥ कृपाक-
टाक्षें निजभक्तांचें संकट दूर करी । मत्त करीसा राक्षस निवटुनि
सुरनरदुःख हरी ॥ विश्वपोषणें देवी म्हणती तुजसि ‘ जगन्माता ’ ।
हस्त जोडुनि विनंति करितों पदि ठेवुनि माथा ॥ ४ ॥ ” धेनुप्रसादें
राक्षस फटवुनि गोकर्णी ख्याती । केली, हर्षे देववृंद तै पुष्पवृष्टि
करिती । त्या धेनूचीं आजि विस्मृती झाली कां देवा । शरण तुज-
विना कुणासि जावें, त्रास न मानावा ॥ अनंत हस्ते साह्य करावें
रक्षी गोमाता । हस्त जोडुनी विनंति करितों पदि ठेवुनि माथा ॥ ५ ॥

करवीरवासिनी श्रीमहालक्ष्मीस्तोत्र

दे भेट नारायणी

माते जन्म असंख्य घेउनि पुन्हां गेलों कृपेवांचुनी । जाणें मी
अपराध घोर घडला प्रार्थू कुणा लागुनी ॥ पोटीं घालिल कोण गे
तुजविना हें सांगसी तुं झणी । आला बाळ पदांबुजी शरण हा दे
भेट नारायणी ॥ १ ॥ माते त्वद्गुणवृंद वार्णिति सदा शास्त्रें पुराणें
श्रुती । गाती भक्त असंख्य मुक्त असुनी वर्णू कसा दुर्मती ॥ लागो
वृत्ति सदा मनोरथ असा त्वत्कीर्ति-पारायणी । आला बाळ पदां-
बुजी शरण हा दे भेट नारायणी ॥ २ ॥ नाही ज्ञान विराक्ति भाक्ति
लवही ना अल्प सत्संगती । विद्या वैभव ना कला कुशलता नांदे
सदा दुर्मति ॥ कामादीं करिती मदीय हृदयीं दुर्वासना लावणी ।

आला बाळ पदांबुजीं शरण हा भेट नारायणी ॥ ३ ॥ ऐसा
 पापनिधी परी म्हणवितों त्वद्बाल गे माउली । सांभाळी निज ब्रीद
 सांड न करी, देई कृपासाउली ॥ लागो सद्गुरु रामदासचरणीं हा
 देह सत्कारणी । आला बाळ पदांबुजीं शरण हा दे भेट नारायणी
 ॥ ४ ॥ त्वत्सत्तेविण एक पत्र न हलें ख्याती पुराणीं अशी । सेवा
 धेनुपदीं सदा घडविणें ही दाद नाही कशी ! श्री शक्तीविण कोण
 कार्य घडवी भासे न कोणी धर्णी । आला बाळ पदांबुजीं शरण
 हा दे भेट नारायणी ॥ ५ ॥ धर्मोद्धार करावयास दश जे अवतार
 त्वां घेतले । भक्तत्राण असंख्य दैत्य वधुनी जे भूतलीं मातले ।
 कृष्णाचें रमणिय रूप धरिलें गो-गोपसंरक्षणीं । आला बाळ पदां-
 बुजीं शरण हा दे भेट नारायणी ॥ ६ ॥ कोल्हासूर महाप्रमत्त
 वधिला गोधर्म रक्षावया । आतां गोजननीं असंख्य वधिती ये धांव-
 बोधावया ॥ देवी स्वात्मदशा न खिन्न बसणें गोवर्धनोद्धारिणी ।
 आला बाळ पदांबुजीं शरण हा दे भेट नारायणी ॥ ७ ॥ शाहू
 छत्रपतीं नृपाल नगरीं नांदो आनंदें सदा । माते त्वत्कृपया अघोर
 कलिची हो नष्ट सर्वापदा ॥ अंबे आर्यकुलास भूषण असो यद्वंश--
 भूपाग्रणी । आला बाळ पदांबुजीं शरण हा दे भेट नारायणी ॥ ८ ॥
 बाळाचा लाडिलाळ पूर्ण करणें हें विश्वमातेकडे । अज्ञानी शिशुचें
 निरंतर पडे माते मनीं सांकडे । अंकीं घेउनियां कृपामृतपया पाजी
 दिनोद्धारिणी । आला बाळ पदांबुजीं शरण हा दे भेट नारायणी ॥ ९ ॥

पद १० वें.

(चाल—हे नरा धीर धरि जरा०)

ही गाय जगाची माय, बाजारा नेसी, कसाबा देशी, मांगाला
 देसी, तिजसाठीं गुराखी झाला, सेवेनें धाला, सदा हृषिकेशी ॥ ध्रु॥
 जै तुला जन्म जाहला, तुझ्या मातेला तनि दिवसांला, दूध नच
 आलें । तेधवा तुला या गाईनें वांचविलें ॥ ही गाय० ॥ १ ॥ तिच्या
 पोटी नंदि जन्मला, तुला लाभला, शेतिला भला धान्य बहु घेसी,
 वस्त्र बहु घेसी, तयानें जगसी । थकल्यावर त्याला काय दलाला
 देसी ॥ ही गाय० ॥ २ ॥ परशुराम, आणिक श्रीराम, कृष्ण
 बलराम, पूर्ण निष्काम, परी सप्रेम, गोकुळीं सेवी । आशि गाय
 मानवा काय । कसाबा द्यावी ॥ ही गाय० ॥ ३ ॥ तिजसाठीं सकल
 अवतार, पृथ्वीचा भार कराया दूर, हरीहर आले । महा दैत्य मारिले
 ठार, सज्जनोद्धार जिच्यास्तव झाले ही गाय० ॥ ४ ॥ हा बाळ
 संत लडिवाळ, करा सांभाळ, वचन हें साचें । शिकविलें समर्थे नाही
 माझ्या मनिचें ॥ ही गाय० ॥ ५ ॥

पद ११ वें.

अहो आर्य जर्गी विसरूं नका गाईना । किती आहे आमुची
 दैना ॥ ध्रु० ॥ नाहिं मिळत पहा खाण्यापुरता चारा । भंडवडा आमुचा
 सारा ।

(चाल) जागोजागी लागुनि पाठी । पाठीवरतीं मारुनि काठीं ।
 नेति ओढोनी बांधुनिया शिंगांना । कोणाला येइना करुणा ॥
 अहो० ॥ १ ॥ दुध तूप दही देतो सकल जनाला । द्या कान तुम्ही विनतला

(चाल) बोलायाला दिधली न वाणी । ऐका हंबरडा कानांनीं
अहो माते परीं सकल आम्हीं हिंदूना । कोठें गेला तुमचा बाणा
॥ अहो. ॥ २ ॥

पद १२ वें

(चाल—जमका अजब०)

भाई गोमाता पालो । तनका सार्थक यह करलो ॥ ध्रु ॥
भरतखंडके पुण्यभूमिसम नहिं दुसरी जगमो । निशिदिन उसपर गो-
खुन पडता लाव जरा कुछ मनमो ॥ १ ॥ गाय तुम्हारा धर्ममूल है
अच्छा ये पहिचानो । धर्म बचाना हो तो उसके यह बिनतीको
मानो ॥ २ ॥ “ दौडो जलदी भारतपुत्रो मेरे प्राण बचावो । कसा-
इयोंके तीक्ष्ण शस्त्रसे मजकू शीघ्र छुडावो ” ॥ ३ ॥ ये तो गौकी
बलहारी है मिलता तुमको खाना । बाळकृष्ण गुरुदास कहत है
नहि तो मुष्किल बचना ॥ ४ ॥

पद १३ वें.

(चाल—जमका अजब तडाखा बे.)

धेनू प्रार्थितसे सकलां । आमुचा विसर कसा पडला ॥ धृ० ॥
मम दुग्धानें तुम्ही वाढलां कारण तुमच्या शिशुला । सर्व सुखाकारण
मी मजवरी प्रळयकाल ओढवला ॥ १ ॥ हिंदुधर्म हा सिंधुपरी जो
बिंदुमात्र कीं उरला । पुत्र मात्र नर कुपात्र व्या खरमूत्र चहा
कोफीला ॥ २ ॥ धर्मवंत कुलवंत म्हणा श्रीमंत तोचि हो बनला ।
गाय माय करि हाय हाय अति पाहुनी जो कळवळला ॥ ३ ॥
वीर धीर मी थोर म्हणवि परि स्वधर्म सेवा चुकला । थोर न तो

जर्गी चोर जन्मला वांझपणा मातेला ॥ ४ ॥ बाळ म्हणे प्रतिपाळ
करा हा काळ नव्हे झोंपेचा सद्धर्माचा । अस्त होतसे अठवा निज
बीजाला ॥ ५ ॥

दसरा दिवाळी

आर्या.

निर्धार घट स्थापा दीप स्वानंद लावुनी समया । धर्मप्रकाश
टिकवा धर्मध्वज धेनु जातसे विलया ॥ १ ॥ नवाविधभक्ती नवमी
नवरात्री पूर्ण करुनि दसरा जो ॥ गाजो शिलगणाचा थाट सदा
धर्म चौघडा वाजो ॥ २ ॥ विद्या सरस्वतीचें पूजन बलिदान षड्विपु
मारा ॥ सारा बंड त्यांचें केलें विध्वंस अखिल सुविचारा ॥ ३ ॥
असंख्य अस्मब्दधू-भगिनी त्या कोण संकटामार्जी ॥ राजी खुषी
कशाची करुणार्णवा धांव धांव देवाजी ॥ ४ ॥ धर्मसिमोलंघन हें
बघवेना आग मस्तकीं चढते ॥ कढतें काळिज रामा बरवें तरी शरिर
आजि हें पडतें ॥ ५ ॥ काय जगा संकट हें नाही वस्त्रान्न प्यावया
पाणी । रोगग्रस्त तशांतुनि वाली तुजविण नसे दुजा कोणी ॥ ६ ॥
हिरवें अन्न मिळेना कैचें पक्कान्न स्वप्निही विसरा । दसरा अतां
कशाचा रघुपतिविण ना जर्गी दुजा आसरा ॥ ७ ॥ माता क्लेशसमुद्रीं
दसरा कोठें तुम्हां आम्हां सांगा । अंगार सुखा लागो शृंगारा विषय
दुष्ट दुःसंगा ॥ ८ ॥ गोभक्ति-जागृतीचें सुवर्ण वाटूं परस्परें जगतीं ॥
जगतीं असंख्य धेनू ज्यायोगें भारतासि हो सुगती ॥ ९ ॥ उत्सव
विजयादशमी तरी आणा गो-सुवर्ण सदनासी । मदनाशी असुरांचा
तो आणा रामचंद्र वनवासी ॥ १० ॥ धेनु सुवर्ण माहिचें लुटलें

व्हा सावधान समयासी । कर्तव्या दक्ष नरा प्रेमें ओंवाळिती स्त्रिया दासी ॥ ११ ॥ तरि आर्यपुत्र म्हणवा शिणवा निजदेह धेनु रक्षाया पक्षाया विसरूं नका बाळाचें घ्या सुवाक्य लक्षाया ॥ १२ ॥

दिवाळी.

प्रथम दिवस वसुवारस पूजिति धर्मी सवत्स धेनु पदा म्हणुनी धनत्रयोदाशि घडते कां प्राप्त होय ती अपदा ॥ १३ ॥ धर्मविधी जो चुकतो चतुर्दशी प्राप्त त्यास नरकाची । धर्माची मर्यादा न त्याजितां पूजणें रमा साची ॥ १४ ॥ गोक्रीडन-गोवर्धन-पूजा तो सुदिन पाडवा समजा । धेनु असंख्य मरती सण कसला व्यर्थ मांडिल्या गमजा ॥ १५ ॥ आदित्यांनो तुमची भगिनी ही घोर संकटीं असतां । भाऊबीज तुम्हांला कोण करिल दुःख काय विस्मरतां ? ॥ १६ ॥

अशी दिवाळी लाभो.

श्रीशिवराया तुम्हां सुखद हो येवो महीवरती । रामदास गुरु समर्थ चरणीं ज्याची अचलरती ॥ धृ० ॥ स्वरूप सांवळें सहित मावळे जंवते संचरती । असा सुदिन पाडवा दिवाळी लाभो अभिनवती ॥ लक्ष्मी पूजा—सदा अलंकृत आर्यधरा सुसती । नष्ट अमंगल सदा सुमंगल नामें उद्धरती

चालः—ही मौक्तिक जोडी राहित सुंदरी काय ॥ कीं मंगल-सूत्रा वांचुनि न दिसे बरी । कुंकुम विराहित भाल पटल साजरी । श्रीशिवछलपती गुरु—समर्थ कां नच । अवतरती धर्मरवाचां अस्त होतसे कां न मनीं खंती ॥

बाराखडी

कका कांरे गाय भजाना माय जगाची ही असतां । खखा
खाउनि दूध तिथेचें स्वस्थ येधवां कां बसतां ॥ धृ० ॥ गगा गाती
सुयश जियेचें वेदशास्त्र सुर सिद्ध मुनी । घघा घातक शत्रू वनल
वंश त्यांचे तुम्ही असुनी ॥ डडा नाहीं काल तिथेचा पालक गेले
यमसदनीं । चचा चालक षंड जहाले दुर्विकारवश दिनरजनीं ॥
छछा छळणा उलट तिथेची करूं लागले आज जनीं । जजा जागत
सदा बैसले स्वच्छंदानें दुर्व्यसनीं ॥ झझा झांकिति नेत्र कसे हो घर्ष
दुर्दशा ही असुनी । जजा यांना पुत्र म्हणाया लाज न वाटे कां
स्वमनीं ॥ टटा टाकुनि आळस मनिंचा उठा शवासम कां निजता
॥ खखा० ॥ ठठा ठाऊक असें तुम्हांला गोधन जातें सर्व लया ॥
डडा डळमळ गोधन करितें जात सर्वहि धर्म लया ॥ ढडा
ढोंगी कितीक असती विद्वान म्हणविती परि न दया ॥ गणा
गोधन रक्षाया आणि भकि मागती अल्प पया ॥ तता ताठा सोडुनि
आपुला धर्म पहा, कां रे भ्रमतां ॥ खखा० ॥ थथा थारा निजधर्मा
जे तेच फडकती महिवरती । ददा दानव संपत्तीनें भ्रमीत सदा नरका
पचती ॥ धधा धक्के यमरायाचे खाऊनि रात्रंदिन रडती । नन्या
करिती गोसेवेला म्हणुनी त्यांला नीच गती ॥ पपा पंडित तोचि
खरा जो सत्व दाखवी आचरितां ॥ खखा० ॥ फफा फरशु हादि
वागवी परशुराम धेनू साठीं । बबा बडवुनि क्षत्रियकुल हें यशध्वजा
लावुनि मोठी ॥ भभा भजले रामकृष्ण ते वनीं हिंडती तिजसाठीं ॥
ममा मस्तकिं रेणु धरी अवतार घेउनि जगजेठी ॥ यया जन्महो पहा
गुरु श्री दत्तपृष्ठी शोभे माता ॥ खखा० ॥ ररा रघुकुलमुगुटमणी
श्रीराम जियेचा प्रसाद हा । लला लवले ब्रह्मऋषि पदपद्मीं महिमा
अल्प न हा ॥ ववा वंदन करिति जगद्गुरु ईश जगाची जननि । ॥

शशा शंकरवहन जियेचा पुत्र प्रचीती जगीं अहा ॥ षषा षण्मुख
 बंधू गजमुख करि गोरक्षण दुखहरिता ॥खखा० ॥ ससा सर्व मतांचे
 सज्जन सेवन करिती पदधूली । हहा हरिहर गाईसाठीं अवतरले हो
 घरातलीं ॥ लळ लळ लळ लळ कलिजिह्वा कीर तया विषानें जन
 मरती । क्षक्षा क्षमा समर्थ ज्यांना धर्म सेवनीं परम रती ॥ज्ञज्ञा ज्ञानाचे
 अधिकारी विश्वास ज्यांचा प्रभुवरता ॥खखा० ॥ कृष्ण बाळ गोकुळीं
 खेळतो उन्मनीं मुरली वाजविता ॥ माय यशोदा—प्रेमशिदोरी घेउनी
 स्वच्छंदें रमता ॥सद्गुरु समर्थ करि गोरक्षण दासाचें मग कां चिंता ॥
 गुरुदास्याची ध्वजा उभारा काळ झडपितो कां निजतां ॥ निजुं निजुं
 चाडल सर्वाहि विलया येइ नरोटी मग हातां ॥ खखा० ॥

चहावाळाचा पाळणा.

बाळा जो जो रे चहावाळा । लागो तव हा डोळा । चारी
 खंडासी । वेल्हाळा । अतितर प्रिय कलिकाळा ॥ बाळा० ॥ १ ॥
 पालख लांबविला । या जगतीं । चैनज सम्यक प्रगती । बाळ जन्मलें
 व्यतिपातीं । अमावास्येच्या रात्रीं । परळ वाजविला । कलिराया
 रुडविसी आयाबाया ॥ बाळा० ॥ २ ॥ येउनि चैनमुनी । सत्वर ।
 सांगे जन्मांतर । बाळ राक्षस हें । साचार । मृत्युचाचि अवतार
 ॥ बाळा० ॥ ३ ॥ करील जगताचें । वाटोळें । काढिल धर्मदिवाळें
 मुलगा कृष्णमुखी । निजलाळे । फांमुनि वदना काळें ॥ बाळा० ॥
 ॥ ४ ॥ किटली कपवशी । आणि चमचा । स्टोव्ह हा ताईत साचा
 आणवा बाळाचा । झडकरी । मुलगा हा दैवाचा ॥ बाळा० ॥ ५ ॥
 या तव बाळाची । नवलपरी । भजकार्ते संहारी वैया सुखदाता ।
 संसारी । देह संपदा हारी ॥ बाळा० ॥ ६ ॥ ‘ लिप्टन् ’ ‘ जाको-
 चा ’ । ‘ निलगीरी ’ । ‘ ब्रुकबॉड ’ ‘ डस्ट ’ विहारी ’ । यापरि

नामैं हीं । अवधारीं । बालक पूर्ण विकारी ॥ बाळा० ॥ ७ ॥
 गोरीपान असे । यद्रमणी । अशुद्धतेची खाणी । मोरस नांवाची ।
 ही राणी । जी गोरक्ताभरणी ॥ बाळा० ॥ ८ ॥ या तव बाळाचे ।
 भक्त अती । भजतिल सर्वहि जाती । संतासंत जनी । या पुजिती ।
 सोवळ्या ओवळ्या युवती ॥ बाळा० ॥ ९ ॥ मूल निसंतानी ।
 साचार । रोगांचें माहेर । यास्तव सोडावें । चहापाना । बालक
 विनवी चरणा ॥ बाळा० ॥ १० ॥

वणवा पेटला !

पद.

(चाल—सगुणगुणमाया०)

पेटला वणवा, येइना कुणाला कणवा ॥ धृ० ॥ सत्वरि उठा
 आर्यजन सारे । सुटलें घोर कलीचें वारें । दृढपकीचें जल उडवारे ।
 धन्यचि म्हणवा ॥ येइना ॥ १ ॥ रक्षक तोची भक्षक ठरला ।
 गोदुःखाला अंत न उरला । हिंदूजन हा नास्तिक बनला । समर्था
 विनवा ॥ येइना ॥ २ ॥ धेनुभक्त मिलुनियां आतां । सोडा मता-
 मतांच्या वार्ता । ठोका बोंब जागवा जनता । तनमन झिजवा
 ॥ ३ ॥ गोधन सर्व जळुनियां गेलें । आजवरि काय हातांसी आलें ।
 लौकिक दंभें सर्वहि मेले । मनासी हिणवा ॥ येइना ॥ ४ ॥
 बालक त्याचि प्रवाही पडला । म्हणुनी स्वानुभवे बडबडला ।
 व्यर्थचि अहंकार मर्नि जडला । सेवक म्हणवा ॥ येइना ॥ ५ ॥

पद १९ वें.

विश्वमाय ही गाय वांचण्या युक्ति असे साची । सर्व जना-
 च्या मनास वळवा वेळ न बसण्याची ॥ धृ० ॥ घोरोघरा धेनूस

पाळणें हाच मंत्र सोपा । गोविक्री करणार तयाच्या जोड नसे
 पापा ॥ गोजननी त्या असंख्य मरती कोण करी मापा । घांवा
 घांव करा हा पडतो कलीकाल छापा ॥ गोसेवेची वेळ पातली
 तुम्हां सुदैवाची ॥ सर्वज० ॥ १ ॥ बाजारांतिल मार्ग रोधुनी बसा
 आर्य जनहो । उपदेशानें कंठ शोषवा गोवध ऐकुनि हो ॥ धन
 वाङ्मय उपदेशहि तिसरा त्रय तें अल्प न हो । गोवध बंद करूं हा
 निश्चय सकला हा पण हो ॥ धेनुरक्षणीं कंकण बांधा जननी वि-
 श्वाची ॥ सर्व० ॥ २ ॥ गो-रक्षाया पेढी स्थापा एक तरी मोठी
 वाधिकापासुनि धेनु सोडितां हीच बुद्धि खोटी ॥ गोरक्षण विद्यालय
 काढा उपदेशक सृष्टी । विकणारांची क्रियाच हटवा कां होतां कष्टी ॥
 गोशाळा जरी असंख्य जाहल्या मूळ छेदण्याची ॥ बाळ म्हणे ही
 युक्ती चुकतां होय गतीं ॥ कैची० । ३ ॥

पद २० वें.

काय करूं माउली तुझ्यास्तव नुमजे हैं मजलां । प्रलयकाळ
 पातला सुखें गोपाल कसा निजला ॥ धृ० ॥ परधर्मी नृप असे
 सुधारक पुत्र तुला विकिती । विश्रब्जि तें कसें म्हणावें कुंठित होय
 मती ॥ त्यांतुनि हा दुष्काळ पेटला वणवा कर्मगती । दुर्धर माते
 मरण पावला वाटे गोपपती ॥ कां न आम्ही प्लेगांत संपलों उरलों
 मूढमती । आर्यकुली संतान जंत हे वृथा नराकिं पचती ॥ धेनुभक्षका
 आली दिवाळी होळी गोकुळाला ॥ १ ॥ प्र० ॥ हे गोपाळा नेई
 एकदां सर्व गोकुलातें । पदाब्जकमलीं आर्य-जनांचें सरलें मग नातें ॥
 गोकुलेश गोवर्धनधारी कोण तुला गातें । दयावना तूं साह्य होशि
 तरी काय उणें मातें ॥ वृथा तुला हा बोल कशाला निष्फळ आर्जव
 तें । कार्नि कपाळीं कोण आरडतो बैस एक चित्तें ॥ तव धेनु

रक्षणा काय रे आळवूं धनिकाला ॥ २ ॥ प्र० ॥ गोभक्तांतहि
 ऐक्य मिळेना भिन्न मार्ग धरिती । उगे सभेमाधि बंड माजवुनि टाळि
 पिटुनि मरती ॥ सभा सोडितां चहा झोडिती फार श्रमित म्हणती ।
 बहु गमतीचे ठराव लिहुनी भूपा पाठविती ॥ शून्य कृतीला सुयश
 कशाचे वृथा दंभ धरिती । स्थळोस्थळीं वाचाळ पसरले मीही त्याच
 रीती ॥ वदल्यासम चालणें ज्याचें अचल नमन त्याला । बालकृष्ण
 पैजार त्याची लावि मस्तकाला ॥ ३ ॥ प्र० ॥

श्रीविठ्ठलप्रार्थना.

(चाल—चंद्रकांत राजाची०)

धांव धांव रे सख्या विठ्ठला होऊं नको मंद । गोवर्धन करिं
 धरुनि राक्षिलें गोकुल गोवृंद ॥ धृ० ॥ गोप गार्यिंसी कालिय मर्दुनि
 वांचविलें देवा । इतुका हाता हृदयीं तुमच्या प्रेमाचा ठेवा ॥ १ ॥
 बकासुराचें मुख फाडुनियां गोधन वांचविलें । द्वापारीचें शौर्य कलीनें
 काय लुप्त केलें ॥ २ ॥ गाय विकाया पूजक तप्तर पाप पुण्य नच
 पाही । कटिं कर ठेवुनि स्तब्ध बैससी कैवारी तूं ही ॥ ३ ॥ गजे-
 द्राची हांक ऐकुनी धांवसी लवलाही । हंबरडा अजि आर्त गाड्या
 काय कार्नि नाहीं ॥ ४ ॥ रामकृष्ण अवतार गाड्या कैवारा घेसी ।
 संप्रति निद्रित क्षीरसागरीं कां बा झालासां ॥ ५ ॥ हे करुणानिधि
 वरुणालय त्यजि त्वरें धांव देवा । ‘गोपाळू’ हें नाम सार्थकारि-
 करुनी गोसेवा ॥ ६ ॥ समर्थचरणीं हीच विनंति पूर्ण कृपा व्हावी ।
 बालकदासा धेनूसेवा नित्य नित्य द्यावी ॥ ७ ॥

श्रीरामवरदायिनी

नमस्ते अंबिके माते । नाते विस्मरसी कसे । पिसें हें बाळ
 सांभाळी । श्रीरामवरदायिनी ॥ १ ॥ राघवा वर देणारी । घेणारी
 प्राण राक्षसां । साक्षिणी सर्व जीवांची । श्रीराम॥२॥ समर्थे धुंडिली
 माता । विघ्नवार्ता हरावया । दयाळू मूर्ति अंबेची ॥ श्रीराम० ॥३॥
 समर्था पावली माता । धांवली संकटी सदा । आपदा वारिते आतां ।
 श्रीराम० ॥४॥ ऐकली ख्यानती मोठी । समर्थ वदनांतुनी । ते
 पाय दाविते बाळा ॥ श्रीराम० ॥५॥ समर्थवचनांसाठीं । पाठीं सद्धर्म
 घातला । मातला दैत्य माराया ॥ श्रीराम० ॥६॥ समर्था दिधली
 शक्ती । भक्ति वैराग्य संपदा । सर्वकर्ती जगन्माता ॥ श्रीराम०
 ॥७॥ अंबिके दैत्य संघासी । उद्धवे धाक तेधवां ॥ एधवां नुद्धवे
 कैसा ॥ श्रीराम० ॥८॥ जननी जाणलें चित्तीं । वासरूं न दिसें तुला
 प्रेमपान्हा कसा यावा ॥ श्रीराम० ॥ ९ ॥ धांवसी धर्म रक्षाया ।
 भक्षाया दैत्य मातले । लक्षा या समयीं अंबे । श्रीरामवरदायिनी
 ॥१०॥ तें प्रेम लोपलें कोठें । मोठें आश्चर्य वाटतें । दाटतें हृदय
 दुःखानें ॥ श्रीराम० ॥ ११ ॥ वेदवद्य जगन्माता । गाय ही तव
 रूपिणी । वधिते साहसी कैसे ॥ श्रीराम० ॥ १२ ॥ बुद्धि दे
 आंगल भूपाला । बाळाचें हेंच मागणें । स्वधर्म रक्षिसी अंबे ॥ श्री-
 रामवरदायिनी ॥ १३ ॥

मां पाहि रामेश्वरा.

मायेचा जनिता तिला प्रशमिता विश्वास संरक्षिता । ब्रह्मा
 विष्णु महेशरूप तवहें तूं विश्वमाता पिता । विश्वेशा त्रिपुरांतका
 त्रिनयना श्रीच्यंबका शंकरा । आला बाळ पदांबुजी शरण हा मां
 पाहि रामेश्वरा ॥ १ ॥ नाही ज्ञान विरक्ति भक्ति लवही ना बुद्धि

शक्ती मला । नाहीं निश्चय एकही सुगमशा नाहीं तुझ्या रंगला ।
 ऐसा पामर हीन दीन खल मी इच्छीतसे आसरा । आला बाळ०
 ॥ २ ॥ गाती चार सहा तसेच अठरा त्वद्व्रीद गंगाधवा । आलों
 ऐकुनि त्वत्पदीं पतित हा इच्छी कृपा वैभवा । जातो विन्मुख
 याचक प्रभुवरा श्रीमंत सर्वेश्वरा । आला बाळ० ॥ ३ ॥ दीनोद्धार
 करावयास प्रभुनें येथें तुम्हां स्थापिलें । ऐसें जाणुनि दीन चित्त सदया
 त्वन्नामिं हें गुंतलें । सेतुस्नान पदाब्ज दर्शन जया तो मुक्तिचा हो
 तुरा । आला बाळ ॥ ४ ॥ हे धेनू-सुत नंदिकेश्वरवरा देवास जागे
 करा । गेला धर्म समूळ भारतमही ये दुर्गतीच्या घरा । मातेच्या
 तुमच्या भयंकर गती सांगाल कां ईश्वरा । आला बाळ ॥ ५ ॥
 हे माते जगदांबिके नगसुते जागे करा शंकरा । धेनूरूप घरोनि
 आज चरणीं आक्रंदते ही घरा । पोरान्चा छल हा कली कारितसे
 सांगाल कां ईश्वरा । आला बाळ० ॥ ६ ॥ श्रीमद्राघव पादपद्म
 भ्रमरा श्रीमारुती राजया । माया पातळ आज काय करणें सद्धर्म
 जातो लया । पूर्वी श्रीच समर्थरूप धरूनी संरक्षिली ही घरा ।
 आला बाळ० ॥ ७ ॥ तीर्थीनों ममचित्त तीर्थ बनवा श्रीरामभक्ती-
 बळें । श्रीमत्सगुरु दास्य तुंबळ असें येवो तरंगागळें । तीर्थेशा जगि
 धन्य धन्य जाहला पाहोनी सीतावरा । आला बाळ० ॥ ८ ॥ अठ्ठा
 पद्म हरी सहीत प्रभुला रत्नाकरा पाहिलें । संतांच्या करिचे अहा
 निज शिरीं पाषाण ते वाहिले । सेतू तीर्थ महा विमुक्त पुरिचा
 झेंडाच कीं साजिरा । आला बाळ० ॥ ९ ॥

शंकर भक्त म्हणवितो व्हावा गोरक्षणासी अनुकूल ।

वृषभध्वज वहनाच्या मातेचें होय आजि निर्मूळ ॥

कवि—लक्ष्मण रामचंद्र पांगारकर

मुमुक्षुकर्तृकृत.

गाईचे उपकार

गायचि एका माय जगाची । कोण तिचे उपकार । गड्यांनो
 योर तिचे उपकार ॥ १ ॥ हिरवा चारा खाऊनि सोडी तोंडे
 दुधाची धार । खचितचि अमृतार्ची ती धार ॥ २ ॥ हिंदु यवन
 हा भेद नसे तिज ती सकळां आधार । गायचि सर्व सुखा आधार
 ॥ ३ ॥ शेतीचा ती प्राणचि केवळ धान्य कसें मिळणार । तिज-
 विण कोण कसें जगणार ? ॥ ४ ॥ आई केवळ बाळपणीं, ही जन्म
 बरी देणार । दुभतें पुष्टितुष्टिचे सार ॥ ५ ॥ देव वृंद हा धेनु शरीरीं
 तिजविण भव निःसार । गायचि श्रीकृष्णासी प्यार ॥ ६ ॥ गो-
 ब्राह्मण प्रतिपालनकर्ता भक्त शिवाजी फार । शिरीं घ्या गोसेवेचा
 मार ॥ ७ ॥ गोसेवा नच घडतां हातीं संसृति हा जोजार । सेवा
 हेंचि भवाचें सार ॥ ८ ॥ हिंदु यवन तुम्हि हिंदुबंधुहो ! गाईचे
 उपकार । आठवा मनांत वारंवार ॥ ९ ॥

कवि—यशवंत, चाफळ.

जाते कां छाति फुटून '

(चाल—उद्धवा शांतवन.)

असलें हें दृश्य बघून । जाते कां छाति फुटून ॥ मार्तंड चढे
 मध्यान्हीं । टळटळीत मध्यावरती ॥ तरळ उष्ण मृगजळ लहरी ।
 चौहिकडे वणवण फिरती ॥ वाऱ्याच्या मधुनी मधुनी । झुळुकी
 बरी उष्णाचि येती ॥ चाल—पाषाण तडकुनी जाती । भूमीला
 मेगा पडती । दुप्काळ ज्वाला चढती । असलें हें दृश्य बघून ।

जाते कां छाति फुटून ॥ १ ॥ गेलेली छाती फुटून । हा कोण
मार्गी या बोला ॥ चिंध्यांचे गांठविलेलें । मुंडासें एक शिराला ॥
विभवशाली वस्त्राभरण । लंगोटी एकच त्याला । चाल—ग्रामानें
बहु डबडबलें । मुख मलूल अति झालेलें । मानेवरी कांठीं लोळे ।
कुणबी हा दीन बघून । जाते कां छाति फुटून ॥ २ ॥ सावकाश
चाले कोण । कृश देही त्याच्या पुढून ॥ शेवटचें साधन त्याचें
जें उद्यास देइल अन्न ॥ म्हणसी कां धेनु तियेला । ती कल्पवल्लरी
जाण ॥ चाल—अस्थि तिच्या नुसत्या बघुन । वाटेल भीति बहु
म्हणुन । प्रभु पसरि त्वचा तिजवरून ॥ हे विचार मनी उद्भवुन ।
जाते कां छाति फुटून ॥ ३ ॥ हैक हैक ऐसें म्हणत । चालला
तिच्या विक्रीला ॥ खावया कण्या पोटभर । मिळतील उद्याला
सकलां ॥ तुकतुकी याच आशेची । देइ धीर चालायाला ॥ चाल—
परि सुरभिस आशा कसली । आधींच उपाशी दुबळी । चालतां
चालतां थकली । मटकन ती बसली बघुन । जाते कां छाति फुटून ॥ ४ ॥
दुदैवें गांजुनि गेला । चिडखोर वृत्ति मग बनली ॥ कल्पना कटू
उद्भवल्या । देखोनी तिज बसलेली । आल्याच दिसापासुन ही लइ
दशा आमुची झाली ॥ चाल—चल, उठ, हैक, गतकाळे । संता-
पुनि मालक बोले । काठीचे बसले टोले । मरणोन्मुख उठली बघुन ।
जाते कां छाति फुटून ॥ ५ ॥ शेवटची करुनि शिकस्त । गाय
पाय हलुहलु टाकी ॥ शेवटच्या श्रांत स्वासीं । निज जीवित घटिका
मापी । मुरडुनी धन्याला बघुनी । शेवटची करुणा भाकी ॥ चाल—
पहिल्याहुन पाऊल दुसरें । टाकितसे ती जड भारें । बल तोंच
संपलें सारें । ती पुनः बैसली बघुन । जाते कां छाति फुटून ॥ ६ ॥
पिडलेला पापी प्राणी । त्रासलाच कुणबी अगदीं ॥ कुठली मग
करुणा माया । निज पोटा पुढती विपदी ॥ फिरवुनी मारली काठी ।

निज शक्ति खर्चुनी समदी ॥ चाल-घाव बसे मर्मस्थानी । हंबरडा
 मग फोडोनी । ती प्राण देइ सोडोनी । निर्दया मृता ती बघुनी ।
 जाते कां छाति फुटूनी ॥ ७ ॥ हाय गाय बघुनी मेली । आशेचा
 तंतू तुटला ॥ नैराश्य सभोंवतीं सारें अंधारी ये डोळ्याला ॥ आप-
 टून हात कपाळीं । खेड्यांत जवळच्या गेला ॥ चाल—रस्त्यांत
 आडवी गाय । तडफडुनि हालवि पाय । धुगधुगी फक्त ती हाय ।
 हें भषिण चित्र बघुन । जाते कां छाती फुटून ॥ ९ ॥ काव काव
 एकचि नाद । इतक्यांत कावळे जमले ॥ कसले ध्वनि वाता-
 वरणी ! । फडफडत गृध्र हे आले ॥ फाडफाडूनी तिज खाया ।
 यमदूत मिधें ते आले ॥ चाल—ते पहाच फुटले डोळे ।
 आंतडी पहा थरथरले । रोमांच, नेत्र ही मिटले । बोला हें चित्र
 बघुन । जाते कां छाति फुटून ॥ ९ ॥ पाहून घोर देखावा । हा पहा
 सूर्यही ढळला ॥ तो प्रसंग देखुनि वृक्ष । गाळिति अश्रु पर्णाला ॥
 ते बघुनी पडति घरे ह्या । ओसाड माळ रानाला । चाल—ऐकाहो
 पाषाणांनो । ऐकाहो वनदेवींनो । दुर्दैवग्रस्त जनांनो । द्या त्यांस
 आपुले कान । जाते कां छाति फुटून ॥ १० ॥ विछिन्न धेनु देहा-
 च्या । भंवतीं ही भाषा उठली । कोपलास कां वनमाळी । पेटली
 पहा ही होळी । लाडकी तुझी ही गौळी । तुजविना कोण सांभाळी ।
 चाल—निज करुणेची कर वृष्टि । बघ जनता झाली कष्टी । सौभाग्य
 वितरि भूवृष्टि । हें दारुण दृश्य बघून । जाते कां छाति फुटून ॥ ११ ॥

दैवाचा भेसूर खेळ

(चाल—उद्धवा शांतवन ०—)

हा सर्व हलकल्लोळ । दैवाचा भेसूर खेळ ॥ धृ० ॥ ही पूर्व
 देवता हंसली । परी उदासिनता वदनी । उदयाचली भानू आला ।
 परि भयाणता तत्किरणीं ॥ ही विहंगचमु किलबिलते । परि कर्कशता
 तद्गानीं । चालः—हे सुटती शीतल वारे । परि थरथर देह थारो ।
 रम्यत्व संपलें सारें । आज कां वस्तुतिल सकल । दैवाचा०— ॥ १ ॥
 ती कारंजाची धारा । बंद जलाभावीं झाली ॥ तुळाशिचे वाळले
 वाफे । चालल्या सुकोनि वेली ॥ हीं फुलें उपवनामाजीं । कोमे-
 जुनि गळती खालीं ॥ चाल—हीं फूलपांखरें मेलीं ॥ मधुपावली
 कोठें गेली । शुष्कता उपवनीं आली । सर्वत्र अवस्था विकल ।
 दैवाचा भेसु०— ॥ २ ॥ वरुणाची झाली वक्र । दृष्टी या देशा-
 वरती ॥ संपलें नद्यांचें पाणी । पातीं मग गोटे उरती ॥ खडखडीत
 झाल्या वापीं । बुडते ही केवळ नरटी ॥ चाल—शेतांत पिकें मग
 कुठलीं । रयतेची छाती फुटली । पोटाची चिंता उठली । हैराण
 जाहलें सकल । दैवाचा०— ॥ ३ ॥ या अशा विपत्कालांत ।
 आपुल्या क्षुद्रशा उटर्जी ॥ लावुनी हात नशिवाला । बसलेला
 दिसला बाजी ॥ रोजचेंच चिंतन होतें । चाललें मस्तकीं आजी ॥
 चाल—आज काय खाऊं घास । परिवार गळ्याला फांस । काय
 घालुं आतां पशुस । हा कसा बसावा मेळ । दैवाचा० ॥ ४ ॥
 गुडध्यांतुन काढुन मान । पाहिलें तयानें पुढतीं ॥ तों बैल साश्रु
 नयनांनीं । फिरफिरुनि त्याकडे बघती । आशाळभूत निज दृष्टी ।
 त्याकडे धेनु लावीती ॥ चाल—चरकलें तयाचें हृदय । हाय हा
 विभू किति अदय । कासया म्हणावें सदय । वदनांतुनि आले
 बोल । दैवाचा भेसूर ॥ ५ ॥ जे चार गळ्यांना बैल आवरतां आले

नव्हते ॥ हाय ! देह त्यांचे आतां । अस्थिचे सापळे होते ॥ ते
 कांतिहीन बहु दीन । पाहुनि मन न कसें द्रवतें ॥ चालः—जडपदीं
 जाऊनि जवळी । चुंबिली आपुली गौळी । बैसुनी खालीं ती ढाळी ।
 अश्रूंची मोहनमाळ । दैवाचा० ॥ ६ ॥ संकल्प करुनि मनिं कसला
 आणिले बाहुनी लोक ॥ ठरवुनी आंकडे रुपये । घेतले मोजुनी
 रोख ॥ गोठ्यांतुन बैल गेले । छे ! प्राणप्रिय ते तोक ॥ चाल—
 पातली भयंकर विपदा । अप्रिय तरि केला सवदा । त्यांत करी
 गुजराण तदा । झाली मग चालूं चूल । दैवाचा ॥ ७ ॥ दुष्काळ
 पातला घोर अन्नान्न दशा गरिबांची ॥ आजच्याहुनी दिन पुढचा ।
 पायरीच परमावधिची ॥ एक वेळ एकच घास । एक वेळ उपवा-
 साची ॥ चाल—चोंहिकडे हाहाकार । जाहले लोक बेकार । जाति
 सोडुनी घरदार । जडहोइ पोटाचें बाळ । दैवाचा० ॥ ८ ॥ बाजीची
 गौळी उरली । सकल मालमत्ता सरली ॥ शेवटीं तिच्या विक्रीची ।
 काठिण महा घटिका ठरली ॥ ही विकूं कां नको ऐशी । बाजीची
 मति बावरली ॥ चाल—पोटाचा आंतुन चिमटा । मग करून हिच्या
 मोठा । मोकळा करी तो गोठा । मध्यान्ह काठीण हा काळ—
 दैवाचा० ॥ ९ ॥ एकदां घेतला पैका । फेंकिला परत जोरानें ॥
 मारुनी मिठी गौळीला । चुंबिलें तिला प्रेमानें ॥ लागली भूक मज
 बाबा । म्हणतांच तोंच पोरानें ॥ चाल—हृदयास बैसला धक्का
 स्वीकारुनि सगळा पैका । आंवरिले आपुल्या शोका । बोले तो
 दावें खोल । दैवाचा० ॥ १० ॥ लाडके माउली गौळी । मुरडुनी
 नको पाहूस ॥ जा खुशाल त्याच्यासंगें । हीं टिपें नको गाळूस ॥
 घातला आज पावेतों । काहुनी तोंडचा घास ॥ चाल—घासतो
 आज मी टांचा । मग तुला घास तो साचा । कोटुनिगे आणायाचा
 कोपला कृष्ण घननळि । दैवाचा भेसु० ॥ ११ ॥ बाजीस सुचेना

कांहीं । मस्तकीं घाव जणुं पडती ॥ अन्नास रुची लागेना । हृदयाचे
 तुकडे तुटती ॥ दारांतुन गौळी जातां । हुरहूर लागली मोठी ॥
 चाल—मनधांव तिजकडे घेई । तिजविना दिसेना कांहीं । परि
 उपाय उरला नाही । लागलें तिचें जणुं खूळ । दैवाचा भेसु० ॥ १२ ॥
 पातला दिवस त्यापुढचा । दारांत उभी ती गौळी ॥ त्या पुढती
 लागो पाठ । यापरी चार दिन आली ॥ परि खालावत गेलेली । तनु
 तिची हाय आढळली ॥ चाल—उगवला पांचवा दिवस । फिरुन ती
 उभी दारास । बाजीनें पाहुन तीस । गोंजारुनि दिधला कवळ ।
 दैवाचा भेसु० ॥ १३ ॥ तों नवीन मालक आला । बांधिलें गळ्याला
 दावें ॥ फोडिला तिनें हंबरडा । विछिन्न हृदयही व्हावें ॥ निजदेह
 उपाशी तेथें । टाकुनी प्राण सोडावें ॥ चाल—हे तिथें पाहती
 सकल । त्या प्रेमळ पशुचें नवल । परि बाजी शोकाकूल । ढळढळां
 रडे तिज जवळ । दैवाचा भे० ॥ १४ ॥ बाजीस लागलें वेड । त्या
 पासुन मग गौळीचे ॥ ये 'गौळी! गौळी!' म्हणुनी । बेभान अंगणीं
 नाचे ॥ “ कां पिकांत जासी हैक । ” बडबडे यापरी वाचे ॥ चाल—
 लागली झुंज रस्त्यांत । हैक, हैक ऐसें म्हणत । घुसलाच एकदां त्यांत
 गौळीचा पालनवाला । गौळीस्तव ऐसा मेला ॥ हा सर्व हल कळोळ
 दैवाचा भेसूर खेळ ॥ १५ ॥

१६

‘धनाची उधळपट्टी आणि भूतदयेची हाकाटी’

(चाल — भाव धरारे)

उधडुनि डोळे । वघ जरा आपुले चाले ॥ धृ० ॥ कारंजाचें
 तुषार उडती । कीं तरुपासुन पर्णे पडती । तेवीं खिशांतुन पैसे
 गळती । परि पै तुजला । देववेन गोघ्रासाला ॥ १ ॥ घृता सेवुनी
 ज्योती जळते । परी शेवटीं काजळ वमते । द्रव्य तेवीं संपुन जातें
 परि अंधार । पापाचा दाटे घोर ॥ २ ॥ ददात तुजला नच पैशाची
 धुंदपणें तव कृति पैशाची । होते हानी मानवतेची । जरा तरि कांहीं
 सावध हो बा लवलाही ॥ ३ ॥ विद्युत दिपावली तव सदनीं । अहा
 तेवते ही दिन रजनी । दुष्कृत्यें तव टाकि झांकूनी । भूत दयेची ही
 गमते होळी साची । ॥ ४ ॥ जेवि दीपगृह जलधी माजीं । संतत
 जाणिव दे खडकांची । दीपावळी तंव तव सदनीची । निष्ठुरतेची ।
 सूचनाच देते साची ॥ ५ ॥ तुझ्या दारिचें श्वाण इमानी । भिकाऱ्यां-
 वरि जाइ धावुनी । टाकि तुझे ते श्रम वांचवुनी । तुझी प्रतिमाच ।
 मजला तें गमते साच ॥ ६ ॥ जासि फिराया मोटारींतुनी । कारण
 येऊं नयेत कार्णी । निर्धन जनतेची रडगाणीं । हेतु असाच । तव
 मनिचा वाटे साच ॥ ७ ॥ मर्त्यलोकिच्या मूढ मानवा । ऐक भिकारी
 करिती गवगवा । घास न पोटीं सर्व मानवा । अशा या कालीं । कां
 दयां मना नव शिवली ॥ ८ ॥ प्रियापुत्र तव जेवि सोडरे । तुझी
 माय ही तशी गायरे । तिचेच भारत परि तिज सारे । विसरले आज
 याची न केवि मनीं लाज ॥ ९ ॥ नाचरंग हे ऐसे करिसी । त्यांत
 दंग तूं कैसा होसी । काय पामरा म्हणुं तरि तुजसी । हंबरे गाय ।
 दे साह्य तिला तरि हाय ॥ १० ॥ कृपादृष्टीनें पाहि तुजवरी । सांप्रत

चंचल लक्ष्मी सुंदरी । घरीं धेनु कां नसे परि तरी । असा बेभान ।
 झालास काय तूं सुजन ॥ ११ ॥ तुशी परिक्षा लक्ष्मी घेइल ।
 बेगुमान तव वर्तन पाहिल । सोडुनि अंतीं तुजला जाइल । सावध
 होई । सत्वरीं सुपथ धरि कांहीं ॥ १२ ॥ भूतदयेची धरुनि पताका ।
 हो दाता तूं अनाथ लोकां । ' गोमाताकी जय ' हें घोकां । सार्थकीं
 सारे । लागेल आयु धन तरिरे ॥ १३ ॥

कवि—टेकाडेकृत

ये रे ये गोपाळा.

(चाल—सबसे राम०)

ये रे ये गोपाळा कोठें अससी या वेळां ॥ धृ० ॥ कुठें
 वासरें कुठें धेनुका काय दशा त्यांची । अजुनि कळेना तुला माधवा
 गोष्ट बहू नवलाची ॥ १ ॥ दुष्ट कालिया—शिरीं नाचुनी कंस
 मर्दियेला । हृदय तुझें तें कुठें आजला बोल नंदबाळा ॥ २ ॥
 भुकेजला तुज बघुनि खवती अपाप पयधारा । हीच कायरे कृतज्ञता
 ती विश्वाच्या आधारा ॥ ३ ॥ मिळवुनि भवती रंजविण्या त्या
 वाजविसी पावा । स्नेहाचा परिणाम आज त्या हाच काय
 गावा ॥ ४ ॥ म्हणवाया गोपाळ हवे तुज सदा सर्व काळ ।
 विटंबना वारणें त्यांची नको काय गोपाळ ॥ ५ ॥

मंगलाष्टकें.

(१)

पाळा गोधन हो तुम्ही बहुतसें रक्षा तया आदरें । कोणी
बैल तशीच गाय आपुली विक्रीस न्या ना बरें ॥ त्यांच्या वृद्धपणीं
तयास सुख द्या होऊं नका निष्ठुर । तुम्हां संतति संपति सुख सदा
देवो रमेचा वर ॥ १ ॥ झाली वृद्ध अशक्त पंगु जननी त्याज्या न ती
सर्वथा । तैशी जी सकलेष्टकारिणी धना धान्यादि दे अमृता । जीचा
पुत्र तुम्हां जनास्तवाची कीं हा ओढितो नांगर । त्या गाईस विकूं
नका सुख तुम्हां देवो रमेचा वर ॥ २ ॥ झाला वृद्ध पिता वदा
जन तुम्ही त्या कां हटीं मांडतां । वाटे लाज न कांहीं का निज
मनीं बैला जई वेचितां । तुम्हा प्राप्त धनान्न वस्त्र अवघें ज्याच्याच
कष्टावर । आपत्तीत जपा तया सुख तुम्हां देवो रमेचा वर ॥ ३ ॥
रक्षा माय समान गाय अपुली बैलास रक्षा बरें । कैशही
निज संकटीं विकूं नका तेणें बहु पापरे । गोशाळादिक स्थानिं
न्या जई तुम्हां वाटे तयांचा भर । होवो मंगल सौख्य वैभव जनां
कुर्यात् सदा मंगलम् ॥

—अनंतदास

(२)

प्रारंभी शुभमंगलार्थ स्वकरें धेनूपूजा आदरें । केल्या, धन्य
गृहाश्रमीं प्रभुकृपें होतील तीं वधुरें ॥ दीर्घायू धनधान्य, संतति
जिच्या, आशिर्वचें सत्कुला । त्या धेनू-जननी नित्य भजुनी व्हा
धन्य या भूतला ॥ १ ॥ लक्ष्मी गोमयिं वास नित्य करिते, गोमूत्र
गंगाजल । क्षीराब्धी स्तनिं, नेलिं चंद्र सविता, सर्वासुरांचें स्थळ ।
जी देवी भुवनत्रयीं गमतसे आधार सन्मंगला । त्या धेनू-जननीस

नित्य भजुनी व्हा धन्य या भूतला ॥ २ ॥ ब्रह्मा विष्णु महेश ईश
 सकलां जी देवता शोभली । श्रीकृष्णें अवतार घेउनि जिला संरक्षिलें
 गोकुळीं । जी सौभाग्यखनीच आर्य महिला, जी कुंकुमाचा टिळा ।
 त्या धेनू-जननीस नित्य भजुनी व्हा धन्य या भूतला ॥ ३ ॥ श्री
 वाल्मीक वसिष्ठ व्यास मुनिना वेदांसही वंद्य जी । शास्त्रें जीस स्त-
 वीत संतजनही सेवी प्रभू कृष्णजी । पृष्ठीं शोभत दत्तराज गुरुच्या
 देवीच जी चित्कला । त्या धेनू जननीस नित्य भजुनी व्हा धन्य या
 भूतला ॥ ४ ॥ राजा धन्य दिलीप थोर नृपती राणी सुदेष्णा सती
 धेनूपूजन दिव्य ज्यांस घडलें आले कुलीं श्रीपती । शास्त्रें संत पुराण
 ग्रंथ सगळे प्रेमें स्तवीती जिला । त्या धेनू जननीस नित्य भजुनी व्हा
 धन्य या भूतला ॥ ५ ॥ गाई गोप गड्यांसहीत प्रभुजी प्रेमें वसे
 पंढरीं । गोमाता त्यजुनी न एक क्षणही राहे कधीं श्रीहरी । ऐसी
 वंद्य सुदेवता सुरगणां, जी आवडे विठ्ठला ॥ त्या धेनू जननीस नित्य
 भजुनी व्हा धन्य या भूतला ॥ ६ ॥ श्रीमत्सद्गुरु रामदास श्रमले
 गोविप्रसंरक्षणा ॥ राणा शौर्यनिधी शिवाजि सजला केली तया प्रेरणा ॥
 आशिर्वाद जिचा स्वराज्यसमयीं सर्वां जनां लाभला । त्या धेनू
 जननीस नित्य भजुनी व्हा धन्य या भूतला ॥ ७ ॥ अन्नाच्छादन
 अमृतोपम सुधा अर्पेनि साच्या जनां । ' माता ' नाम यथार्थ शोभत
 जिला पुर्वीतसे कामना ॥ लोकीं कल्पलताच भासत दुर्जा पुष्टिप्रदा
 मंगला । त्या धेनू जननीस नित्य भजुनी व्हा धन्य या भूतला ॥ ८ ॥

—धेनुदास

कवि—अनंताश्रितकृत.
शेतकऱ्याचे उद्गार.

(चाल—मला मुंबईला०—)

नाही चत्कोर भाकर । घरा दारांतन रडत्यात पोर ॥ धृ० ॥
वाळली शेतवाडी । नाहीं वैरण काडी । कशीं जगतील माझीं हीं
दोरं ? ॥ १ ॥ माझा पानाचा मळा । झाला सुकून काळा । नाहीं
उसाला दिसत पेरं ॥ २ ॥ बाव गेली आटुन । मोटा बसल्या
खुटुन । पाट फुटून गेल्यात सार ॥ ३ ॥ आभाळ पांढर शिपुर ।
नाहिं पाण्याचा धुर । काळी तापून गेलीया फार ॥ ४ ॥ माझी
हिरकणी गाय । लई दुधाची हाय । पण आटली अवंदाच ठार
॥ ५ ॥ नाहीं चारापाला । कुठून आणूं बोला । फुकट घेऊन जावा
हीं दोरं ॥ ६ ॥ आतां नेतो ही गाय । उद्यां बाजार दावाय ।
धा, इस रुपय येतील का र ! ॥ ७ ॥ आग्निन त्याच दाण ।
बायको दळुनशान । करील आंबील खात्याल पोर ॥ ८ ॥ (बाजारांत
गेल्यावर) काय रुपय चाळीस । एका पायांत देतोस । तूं
कसाब हाईस कार ॥ ९ ॥ इतक रुपये देऊन । जासिल गाइला
घेऊन । तिळा खायाला घालशील का र ? ॥ १० ॥ तूं हाईस
कसाई । नाहीं इकायची गाई । मरल उपाशि माझ्याच म्होर ॥ ११ ॥
अहो भटजीबुवा । पाऊस पडल कवा । हाइति मृगाला दिस का
फार ॥ १२ ॥ दिवस चांगला आला । रोहिणी मंडप पडला ।
अभाळ भरल्या ढगानं सारं ॥ १३ ॥ आतां पडल पाऊस । जीव
घरील ऊस । चारा होईल गांवठाण भर ॥ १४ ॥ आतां नग
इकाय । माझी यशवंती गाय । जाईन घेऊन शेतावर ॥ १५ ॥
भल्या पहाट उठून । आग्निन तिला चारून । खाइल गवत—हिरवं

गार ॥ १६ ॥ मग धरील आंग । फेडिल लोण्याचा पांग । दही
 दुधाला येईल पूर ॥ १७ ॥ वाहवा पाऊस गळाय । लागला !
 चला पेराय । अवंदा पिकतील शेतंबी फार ॥ १८ ॥ पाऊस
 पडला गांवांत । आतां वाढल गवत । चारा पाण्याची ददात झाली
 दूर ॥ १९ ॥ ऐसी कुणव्याची बात । ऐकुनिया काव्यांत । ठेवी
 गुंफून जगाच्या म्होर ॥ २० ॥ तुम्हां हात जोडी । कवी अनंता-
 श्रित । पाळा गाईना घरोघर ॥ २१ ॥

लावणी.

अहो बाई वाणी ! नसे आम्हांला कोणी ॥ धृ० ॥ गुण
 वानायाला । शब्द उणा झाला । समद्या पितिमिला । गाय पाजीत
 सुखाचें पाणी ॥ १ ॥ माय मेली तरी । आपल्या बाळापरि । दूध
 पाजीत सुखाचें पाणी ॥ २ ॥ अहो गाईच श्यान । जणु दाण्याचि
 खाण । साऱ्या खताच ताण । करी शेतास सोन्यावाणी ॥ ३ ॥ तेच्या
 गवऱ्या वळून । ठेवतां हुडग रचून । मग टाकतां विकून । दोन दोन
 गवऱ्याला एकेक आणी ॥ ४ ॥ गोमतरापासून । जाती रोग नासून ।
 बसती डागदार रुसून । बघत आभाळ येड्यावाणी ॥ ५ ॥ दूध
 पितां तिचें । चिराल शत्रू साचे । बाळ वाघोबाचे । मिळतां हाता
 न धरील कोणी ॥ ६ ॥ बैल होतील ढाण । नाहि औतास वाण ।
 ढीग डोंगरासमान । पडत दाण्याचा मोत्यावाणी ॥ ७ ॥ मंग बसून
 श्यानी । खावें ताक लोणी । दहीं दुध झणी । तुमची मिजास
 राजावाणी ॥ ८ ॥ दंड बैठक काढून । वर दूध पिऊन । हातीं
 तलवार घेऊन । शिवबा दुष्टाला चिणून हाणी ॥ ९ ॥ ज्या गाई-
 साठी । हातीं घेऊन काठी । कान्हा यमुनातटी । उभा राहून पाजीत

पाणी ॥ १० ॥ अहो यंत्रापरी । रातदिवसभरी । कबाड ऋष्ट करी ।
 त्याला मारता कां कसायखानी ॥ ११ ॥ अशा गाई घरी । तुम्ही
 पाळा परी । कसायाच्या करी । नका देऊं मुका हा प्राणी ॥ १२ ॥
 कवि अनंताश्रित । तुमच्या पाया धरीत । नका करूं अनीत । धर्म
 विचार जरा न सोडी ॥ १३ ॥

कवि-खानविलकरकृत.

गोमातेचा सवाल

१

धार्मिकांना.

('तूं टाक चिरुनी ही मान' या चालीवर.)

तुम्ही हिंदु म्हणवितांना ? स्पष्ट बोला ॥ म्हणवितां हिंदु-
 मग कसा साहवे गोवध तुम्हांला ॥ १ ॥ तुम्हि वंशज छत्रपतींचे । गोब्रा-
 म्हण पालक यांचे । शिवराय बाजीरावाचे । महादाजी सुभेदारांचे
 होयना ? होय तरि कसा साहवे गोवध तुम्हांला ॥ १ ॥ सद्गुरु
 रामदासाचा । महा साधु तुकारामाचा । एकनाथ ज्ञानेशाचा । 'मी
 भक्त असे कीं साचा' । म्हणवितां होय ना ? कसा पाहवे गोवध
 तुम्हांला ॥ २ ॥ रामेश्वर काशी करितां । सुक्षेतिं शिरें मुंडवितां ।
 उपदेश घेउनी जपतां । गुरुमंत्र मणी ओढिता । परि ओढि कसाई
 गाय माइला दाद न तुम्हांला ॥ ३ ॥ दूध तूप नाहीं म्हणुनी ।
 तरुण पिढी रोडावोनी । मरत मदीं पापी प्राणी । जाहलीं देखतां
 नयनीं । होयना ? होय तरि कसा पाहवे गोवध तुम्हांला ॥ ४ ॥
 पूर्विचा सुकाळ असे का ? दुष्काळ घडि घडि ये कां ? । शेतिची
 झालि दैना कां ? । आपत्ति चहुंकडे अशि कां ? । हे प्रश्न काधि

तरी विचारितां कां सांगा स्वमनाला ॥ ५ ॥ कोणत्या तरी धर्माला ।
गोवध हा संमत झाला । दाखवितां कां तो मजला । शक्य हें असें
कवणाला । नाहिना तरी मग कसा पाहवे गोवध तुम्हांला ॥ ६ ॥

चहाचें खूळ !

(२)

तुम्हि हिंदु म्हणवितां ना ? स्पष्ट बोला ॥ म्हणवितां हिंदु मग
कसा साहवे गोवध तुम्हांला ॥ ध्रु० ॥ गाय ही खुण हिंदूची ।
हिंदूंच्या हिंदुत्वाची । हिंदूंच्या हिंद-संस्कृतिची । आज काय
दुर्दशा तीची-! । उडविली तुम्ही ? पूर्वजांनिं तुमच्या रक्षीलें जीला
॥ १ ॥ कोणत्या हिंद संस्कृतिला । पाळायस्तव हो झटलां । खाद्य
पेय वेषहि सुटला । पहा ! पहा ! आत्मचरिताला ! । नखशिखांत
बनला पूर्ण विदेशी ! काल कुटिल आला ! ॥ २ ॥ गोदर्शनस्मर-
णार्चनही । नित्य स्नानसंध्यासमयीं । कुणि हिंदु करिति कां पाही ।
ब्रह्मवीर ! ब्राम्हण ! तेही । “ गायत्रिमंत्र ” “ गोग्रास ” शब्द हे
स्मरती कां ? बोला ॥ ३ ॥ “ धारोष्ण ” शब्द कवणाला ।
स्मरतो कां ? पारखि झाला । महशूर शब्द-अर्थाला । लागेल कोश
कळण्याला ! । धारोष्णाचा अर्थ आजला ठाउक कितिकांला ?
॥ ४ ॥ तें खूळ चहाचें पिकलें । आबाल वृद्ध ही सगळे । झोंकिती
कितीदां पेले । धारोष्ण नको जाहालें । अमृत टाकुनि जहर
विषाचा पेला आवडला ॥ ५ ॥ आनंदोत्सवही कसला ।
आज या चहांताचि घुसला । सन्मान चहांताचि बसला । विपरीत
काळ हा असला ! । धुवट सोंवळें ब्राह्मण बाया घेती चहाला ।
॥ ६ ॥ गाईचीं खिलारें गेलीं ! । स्मरणांतहि ना तीं उरलीं ।
हरिकथा कथाया झाली ! ही काय उन्नती आली ? । सुशिक्षि-

तांनों, दिसत नाहीं कां ? दुस्थिति तुम्हांला ॥ ७ ॥ सुळसुळाट
 हॅटेलांचा ! । खणखणाट कप् बशि यांचा ! । भर्जि ! बिस्किट ! पाव !
 चहाचा ! । हा काय मार्ग उन्नतीचा ? । स्वदेशहित करणाऱ्यांनो !
 हा सवाल तुम्हांला ! ॥ ८ ॥ घे बाळा म्हणुनी देतां । तो चहा
 मुला पाजीतां । कौतुक्ही त्याचें कारितां । कां मृत्युमुखीं त्या देतां ? ।
 मरतां तुम्ही तरि मरा ! मारितां कां परि पोराला ! ॥ ९ ॥ बहुपरी
 सभा भरवातां । बोलतो बृहस्पति वक्ता ! । श्रवण करी श्रवणीं
 श्रोता । हूं म्हणुनी टाळ्या पिटितां ! । परी चहापानाविण एकही
 सभा संपते कां ? ॥ १० ॥ हे दिवस न बोलायाचे । असती परि
 कृति करण्याचे । मन काय सांगतें तुमचें । आजला महत्व कृतीचें ! ॥
 दिवसांतुनि कधिं विचारितां कां सांगा स्वमनाला ? ॥ ११ ॥

गोरक्षण-कवि पुष्पविहारी—

पद

राग—भमिपलास; चाल—भास मला०

हांक किती मारूं । धांव गौरिबाला ॥ करुण अति कहाणी ।
 परिसुनी दयाला ॥ ध्रु० ॥ दारुण स्थिति दैन्य भार । उफराटा
 काळ घोर ॥ परवशता सुरि कठोर । जाचिते जिवाला ॥ जनाला
 ॥ १ ॥ गोवध जर्गि हेई फार ! धर्माची हानि थोर ॥ सतत एक
 हाच घोर । जागवी जनाला ॥ मनाला ॥ २ ॥

पद

चाल—सबसे राम.

हिंदु बंधुनो बोला—बोला सवाल हा केला । अपना सवाल हा केला ॥ ध्रु० ॥ अतुल—धवल कृति—कीर्ति गाजवुनि पूर्वज स्वर्गाला । गेलें; त्यांला तोषवाल कां ? करुनी दिव्य कृतीला ॥ बोला० ॥ १॥ वधस्थानिच्या गोमातांच्या करुण वाणि हांकेला ॥ ऐकुनि धांवुनि सोडवाल कां ? । तोडुनि गळफांसाला ॥ बोला० ॥ २॥ स्वत्व विसरुनी; परनादानें । भुलुनि फॅशनला । लावणार कां दीन जाहल्या । निजदेशास भिकेला ॥ बोला० ॥ २॥ हरुनि दास्य हें करुनि व्याल । काधिं उदयकाल अपुला । झटाल कांहो ? द्वेष विसरुनी सारे देश—हिताला ॥ बोला० ॥ ४॥ सवाल आणिक करुनी नाहीं । सतावीत कोणाला । केले त्यांचें खुल्या दिलानें । उत्तर तरि द्या मजला ॥ बोला० ॥ ९ ॥

दासमाधवकृत.

धांवा

(चाल—अजि अक्रुर हा०)

शिव शिव गोपाला करुणा काशि तुज येना । चालली पहा मम दैना ॥ ध्रु० ॥ मजसाठीं तूं धरुनी प्रभु अवतार । गोकुळीं सेविलें फार ॥ त्या सेवेचा झाला कां बहु भार । वाटला तुला जोजार ॥ नको नको होउं तूं कष्टी । वर्षुनी कृपेची वृष्टी । ठेवुनि दयामय दृष्टी । कृष्णाजी सुखी कर सृष्टी । किति तुजला मी श्रीपती विनवूं आतां । धांव धांव रुक्मिणिकांता ॥ १ ॥ बघ मानव हे अनुपकारि किति झाले । मम दुग्धें जे कां जगले ॥ मम संततिनें कष्टुनि ज्यां वांचविलें । ते कृतघ्न कैसे बनले ॥ मज विकिती ते वाधिकाला

नाणिती चिंति मम हाला । संतनी वरिहि तो घाला । ये दया न
मम भूपाला ॥ हरि आवरि रे आवरि निद्रा सदया । येऊं दे पाझर
हृदया ॥ २ ॥ किति ऋषिपंचमी वसुवारसही करिती । परि तत्त्व
न त्यांतिल बघती । ज्या जीवांच्या कष्टांवर चाले शेती । निर्बल
त्या होतां विकिती । हे विकितिल कां अशि आई । विष देउनि
अन्य उपायीं । वधितिल कां पन्नगशायी । मी आइहुनि कमि कां
कांहीं ॥ तरि मनुजांना सदबुद्धी दे आतां माधवा रक्ष रक्ष ताता ॥ ३ ॥

कवि—श्री. हनुमंतराव फाळके

(चाल—थोर तुझे उपकार)

चेत करो मनकी प्यारे—चेत करो मनकी ॥ धृ० ॥ काया
सारी घटत रैनदिन—खबर नही तनकी ॥ १ ॥ गोधन सारा कटत
जात है—रटत माल क्या मनकी ॥ २ ॥ कली पुरुष यह ग्रसत
गाय धन—तनक दया नहि उनकी ॥ ३ ॥ हाय हाय कर फिर
पछतैहो—धुंदि जाय नयननकी ॥ ४ ॥ कहे हनुमंत सुनो मेरे भाई
—करो रक्षा गोधनकी ॥ ५ ॥

(प्रभाती चाल—ताल दादरा)

कलजुगमें तारनेको येक हैगी गैया ॥ धृ० ॥ भवनदको पार
करे । सकल पीर दूर करे । पापनको भस्म करे । धन्य मेरी मैया
॥ १ ॥ गौका जो दान करे । गौका जो मान करे ॥ वैतरणी पार
करे । गाय हैगी नैया ॥ २ ॥ गौको दे जीवदान । तीन लोक उसे
मान ॥ कौन है गौसमान । मुक्त करन मैया ॥ ३ ॥ बिनति करू
हात जोड । कलजुगकी बेडी तोड ॥ पापनसे मुख मरोड । पुण्यकी
बलैया ॥ ४ ॥ गौको जो मार देत । पुण्य सकल नष्ट होत ॥ जम

राजा रुष्ट होत । मारत हा दैया ॥ ५ ॥ रो रोके शब्द कहैत ।
कोउ ना मुक्त करत । करनी सम फल मिलत । कौन है छुडैया
॥ ६ ॥ कहे हनुमंत पुकार । बिनति करत बारबार ॥ गौओंके कष्ट
टार । जाग रे कन्हैया ॥ ७ ॥

गौ परम पावनी गंगा है । गौ दुग्ध इसीसे चंगा है ॥ धृ० ॥
गंगाजल निर्मल अति भारी । दूर करे सब दुख बेजारी । पावन
होत सकल नरनारी ॥ गौबिना जगत यह नंगा है ॥ १ ॥ गोका
दुग्ध पिवे जो कोई ॥ उसका पूर्ण मनोरथ होई ॥ शक्ति, जिवन
हाथमें आई ॥ गोबिना जगत यह नंगा है ॥ २ ॥ इहपर लोक
दोउको तारे । वैतरणीसे पार उतारे ॥ तिहूं लोक होत उजियारे ॥
गोबिना जगत यह नंगा है ॥ ३ ॥ गौगंगा यह सगी बौहैन है ॥
दत्तगुरुके संग रहत है ॥ भव बाधाको दूर करत है ॥ गौबिना
जगत यह नंगा है ॥ ४ ॥ बिनति करत हनुमंत जोड कर ॥ ध्यान
देवो तुम गोरक्षापर ॥ संतति संपत्ति बढे इसीपर ॥ गौबिना जगत
यह नंगा है ॥ ५ ॥

पद.

कवि—अनंत जिवाजी कमतनूरकर; बेळगांव कृत

(चाल—आनंदाचा कंद हरि०)

धांव ! दयाळा, संकटिं तारी ! धेनूमाता हंबरडे ॥ भक्तां-
साठीं, तूं जगजेठी, कावडि पाणी वाहिलें ॥ धृ० ॥ अधम पातकी
आर्य जाहले, कापिति माझी मान पहा ॥ हे वनमाली, मज सांभाळी
नेत्रा दिसतें रूप अहा ॥ १ ॥ रक्तपाट वाहोनी झाली, ही भू-
माता लाल कशी ! ॥ धांव ! झडकरी, धांव ! मुरारी; आशा तंतू

तूंचि रे ॥ २ ॥ सत्त्व दुग्ध पाजियलें यांना, विष वमती हे घोर किं
 रे ॥ व्यसनीं फसलें, मज लोटियलें, देई चरणीं ठाव रे ॥ ३ ॥ पुत्र
 नसति हे चांडालचि रे, पूर्वजन्मिचे वैरि खरे ॥ अंतरि भक्ति न,
 कामाक्ती, हृदयाविदारण हेईरे ॥ ४ ॥ अनंत कविशी काव्य
 कराया, देई बुद्धी श्रीरंगा ॥ हे भवभंगा चरणीं गंगा, वाहे निशि-
 दिनीं झुळझुळरे ॥ ५ ॥

पद.

कवि—शंकर रामचंद्र अर्जुनवाडकर बेळगांवकृत.

(चाल—त्यजी भक्तासाठीं लाज •)

द्या सोडुनि सारी चैन । वापरा स्वदेशी कपडा ॥ धृ० ॥
 ‘ काढूनि ’ सूत स्वकरानें । त्यापासुनि बनवा वसनें । वाढवा ‘ कला ’
 अभिमानें । परदेशी माला दवडा ॥ १ ॥ तंतूपट यंत्रें झालीं ।
 जननयना भूलचि पडली । कुशलता कला ती दडली । परक्याविण
 न चले गाडा ॥ २ ॥ नेकटोय—कोट—ज्याकीटा । द्या मखमलीस
 जी फांटा । किति झाला आजवरि तोटा । तरी नेत्र आतां उघडा
 ॥ ३ ॥ ‘ भगिनीनो ’ हें व्रत पाळा । तंतू कृति शिकवा बाळा ।
 ठेवूनि घरीं चक्राला । स्वकरेंचि वसनें काढा ॥ ४ ॥ गोरक्षणिं
 काया लावा । गोमाता घरीं सांभाळा गोवध आजवरी झाला ॥
 तरी नेत्र आतां उघडा ॥ ५ ॥

कवि—ल. स. पत्कीकृत.

पद.

(चाल — वसंती बघुनिमेनकेला)

मनीं भेद जिच्या नाही । आर्य यवन वा असो अन्य जन ।
चोर कसाईही ॥ धृ० ॥ दुग्ध दधि नवनित दे त्याला । द्रव्यहीन
मापती असो वा कृपणहि दात्याला ॥ १ ॥ कनक वा मृदघट जरि
नेला । तरी समाचिदे दुग्ध माउली वृद्ध तरुण बाला ॥ सुकन्या
पुत्र जरि झाला । तरी सारिखे देत क्षरि ती स्वामि सेवकाला ॥
शेवटीं प्राण जरी जाई । तरी उपानह पदीं होऊनी सौख्य तुम्हां
देई ॥ २ ॥

कवि — ह. भ. प. रामचंद्र अनंत शिरवळकर.

चाल—फटका

अहो हिंदुनो, हिंदु म्हणविण्या लाज तुम्हांला वाटे ना ।
गोमातेचा विकरा करितां करुणा किंचित येईना ॥ धृ० ॥ त्या
गाईचा हंबरडा तो एका एका कानानें । हांक मारिते अश्रु ढाळिते
खुशाल बघतां नेत्रानें ॥ १ ॥ कर्णबधिरता झाली किंवा नेत्रा अंधेरी
आली । हिंस्र पशूसम निर्दय बनला व्यर्थ तुम्हां जननी व्याली ॥ २ ॥
ताक मिळेना भातावरति दूध तूप हें नांव नको । परि व्यसनें हीं
कशीं लागलीं चहा, कॉफी ती आणि कोको ॥ ३ ॥ चहा घेउनी
पहा शरीरें गालहि खप्पड झाले कीं । आयुष्याची माती झाली
आमंत्रण ये ' क्षय ' नक्की । ॥ ४ ॥ सुजन सुशिक्षित बांधव जनहो
अजुनि तरी सावध व्हा हो । वधस्थानिं ज्या गायी जाती प्राणदान
द्या त्यांना हो ॥ ५ ॥ शेताची ती माती झाली महर्गतेनें ' आ '

केला । कारण याचें शोधूं जातां अपुलें आपण कीं झाला ॥ ६ ॥
 गोहत्येचें पातक झालें राष्ट्रामध्यें किती तरी । नुकसानीचा पाया
 सारा, याची गणती कोण करी ॥ ७ ॥ हे श्रीरामा, मंगलधामा,
 हे श्रीकृष्णा धांव तरी । या गायीस्तव अवताराची पुन्हां एकदां
 खेप करी ॥ ८ ॥ अनंतसुत कवि पाया पडतो दया येऊं द्या
 हिंदूंना । हीच प्रार्थना चरणीं कृष्णा कुंजविहारी मधुसुदना ॥ ९ ॥

गोसेविका—मनुबाई बापट

भगिनीवर्गास प्रार्थना

भागीनिनो चलागे या या । गोत्रास मुष्टि मागाया ॥ ध्रु० ॥
 हा भरतभूमीचीं रत्नें । संरक्षण करूं या यत्नें । धनधान्य विपुल
 भोगाया । वि० ॥ १ ॥ व्हा धाट बांधुं या कमरा । आनंदें झोळी
 स्वीकारा । सुप्रेमें धेनुगीत गाया ॥ धे० ॥ २ ॥ चंद्रसूर्य धेनुचे
 नेत्र । देव वसती देहिं सर्वत्र । नका जाऊं फतर पूजाया । फतर०
 ॥ ३ ॥ करूं अल्प स्वल्प ही सेवा । मग पाठराखी गुरुदेवा । पद—
 कमळीं भाळ ठेवूं या । भा० ॥ ४ ॥ गोवृंद प्रिय गोपाळा । संकटीं
 राखी धेनूला । लक्षुमी रतली तव पाया । रत० ॥ ५ ॥

स्फुट-श्लोक.

फुकाचे तृणा खाउनी तुष्ट होते । पया देउनी जी तुम्हां
 तुष्टवीते । सदा चिंति जी सौख्य सर्वास व्हावें । कसें हो त्या
 धेनुला वीसरावें ॥ १ ॥

शिखरिणी.

मुकुंदें गोसेवा विविध परि केली शिशुपणीं । तटीं कालिं-
 दीच्या साहित बळरामादि जपणी ॥ अशा गोमातेला भरतजनता—
 संघ विटला ॥ म्हणोनी दुष्काळें सकल अपुला देश नटला ॥ २ ॥

मालिनी

सकल सुखधनाचा धेनु हा जाण ठेवा ॥ हरि-हर-विधि
जीची इच्छिती पाद सेवा ॥ पयदाधिवृतयोगें लाभ जीचा घडावा ॥
शिव शिव शिव ऐशा गाइचा खून व्हावा ॥ ३ ॥

श्लोक

राजा दिलीप नरपुंगव सूर्यवंशी ॥ गोरक्षणीं निज अमूल्य
शरीर दंशी ॥ प्राणांहुनी बहुत आवडली जयाला ॥ त्या गाईला
परम दुस्तर काळ आला ॥ ४ ॥

शार्दूल विक्रीडित

हिंदूलोक समस्त षंड बनले गोरक्षणीं वाटतें ॥ गोरक्तें
भिजली जमीन बघुनी काळीज हें फाटतें ॥ ज्यांचे पूर्वज बांधिती
निज करीं गोरक्षणी कंकर्जे ॥ त्यांचा वंशज आज लाज विकुनी
हातीं भरी काकर्णे ॥ ५ ॥

मंदाक्रांता

कां हो देतां निजजनानिशी खाटिकाच्या करांत ॥ नाही
जागा जननी पुरती हिंदूच्या ही घरांत ॥ गोमातेचा वध करवुनी
कोणता लाभ झाला । हा हा कैसा जननिवरती घोर हा काळ
आला ॥ ६ ॥ धर्माच्या या जिवलग जिवा मारिताती कसाई ॥
हें पाहोनी नयनीं तुमच्या अश्रुचा थेंब नाही ॥ भूलिंगाला निशि-
दिनीं करूं धेनु रक्ताभिषेक ॥ ऐसा केला नवस विभुला काय हो
हाय शोक ॥ ७ ॥ लाखो गाई मरति तरिही ज्यास आनंद वाटे ॥
ऐसा लोकीं मनुज मजला एक हिंदूच वाटे ॥ गोरक्ताचा चिखल
बघुनी रक्त ज्याचें न तापे ॥ ऐशा षंडा मनुज म्हणतां हाय
काळीज कांपे ॥ ८ ॥

श्लोक

आणा हो आणा धर्म गोरक्षणासी ॥ नका खिन्न होऊन देऊं
 मनासी ॥ असे गाय ही माय जाणोनी कष्टीं ॥ तिच्या जिविदानास
 द्या धान्य-मुष्टी ॥ ९ ॥ नका रंग ढंगामधें नित्य लोळूं ॥ जरा
 गाइसाठीं बना हो कृपाळू ॥ जिच्यानें तुम्हां होय कल्याण पुष्टी ॥
 तिच्या जिविदानास द्या धान्य मुष्टी ॥ १० ॥ असे आर्य धर्मांमधें
 मुख्य गाय ॥ तिच्या संकटा नेणती आर्य काय ॥ जिये पासुनी
 उद्धवे सर्व सृष्टि ॥ तिच्या जिविदानास द्या धान्य-मुष्टी ॥ ११ ॥
 नसे एक पैसा रुपायास भारी ॥ तयानें तुम्ही व्हाल कांहो भिकारी
 यमाची आणा मानसीं तक्षिण यष्टी ॥ उठा धेनुमातेस द्या धान्य
 मुष्टी ॥ १२ ॥ अहो माय बहिणी पडो दुःख कर्णीं ॥ सदा तान्हु-
 ल्या अर्पितां दूध लोणी ॥ तिचेची दया पूर्ण ठेवानी पोटीं ॥ उठा धेनु
 मातेस द्या धान्य-मुष्टी ॥ १३ ॥ उठा हो उठा झोंप कैसी प्रभातीं ॥
 असे संपली गाढ अज्ञान राती ॥ कसाई पहा चरचरा कापी गाय ॥
 कसे मंचकीं लोळतां स्वस्थ हाय ! ॥ १४ ॥ अहा हंबरे धेनु आर्त-
 स्वरे हो ॥ नसे श्रोतृ ऐकावया काय टाहो ॥ उठा कैशि हो नीज
 येई तुम्हांला ॥ यथाशक्ति द्या साद्य गोरक्षणाला ॥ १५ ॥ न
 धेनु तुम्हां विक्रयालागीं केली ॥ स्वमाता तशी सेवण्यां योग्य
 झाली ॥ विकी धेनु तो सत्य चांडाळ जाणा ॥ तयाच्या कुसंगा
 मनीं वीट आणा ॥ १६ ॥ तुकाराम ते सांगती आग्रहानें ॥ न
 गाई विकाव्या भल्या माणसानें ॥ विकी धेनु तो शुद्ध चांडाळ
 देखा ॥ घडावा न संपर्क त्याचाही लोका ॥ १७ ॥

पद.

गोलोकवासी न. रा. येरीकरकृत.

(चाल—आनंदाचा कंद हरि०)

श्रीगोपाला नंद कुमारा धांव झणीं मधुसूदना ॥ धृ० ॥
दुग्धपान करुनियां बालपणि कंस चाणुरा मर्दुनी । भो जगदीशा,
भारतदेशा, राक्षियलें करुणाघना ॥ १ ॥ रामकुमर तव पदास विनवी
ध्यास लागला अंतरीं । ही गोमाता शिणली आतां, कां करुणा तुज-
येइना ॥ २ ॥

पद

धांवुनि ये आतां । गोविंदा गोपाळा झणि । धांवुनिये आतां
॥ धृ ॥ त्वत् प्रियकर गाई । वधिती दुष्ट कसाऽऽई । कां न दया ये
अजुनी । गोपाला झणी ॥ १ ॥ गोवर्धनधारी । सखया कृष्ण
मुरारी । गांजियलें असुरांनीं । गोपाला झणी ॥ २ ॥ भारतधर्मातें ।
रक्षुनि दे सुखाऽतें । बहु रडते ही अवनी । गोपाला० ॥ ३ ॥ राम-
कुमाराला । दावी पद कमलाऽऽला । लय लागो गोचरणीं । गोपाला
झणी० ॥ ४ ॥

हंवरडे

(कै. कवाडे शास्त्रकृत.)

पोवाडा—(धन्य शिवाजी तो रण०)

प्रतिक्षणीं भासतें सुरीनें चिरिलें हें नरडें ॥ हंवरडे फोडिते
 द्रवे स्थिरचरपाषाण रडे ॥ धृ० ॥ गरुडवाहना वायुगतीनें गोपाला
 धावें ॥ होइल वाटे पाश मृत्युचा मानेचें दावें ॥ ज्यांचेसाठीं आज-
 वरी हें शरीर झिजवीलें ॥ तेच खाटिका—हातीं घाया सिद्ध पहा
 झाले ॥ दूध पाजिलें भुजंगमाला अतुल बली केलें ॥ विष वमला
 तो कारण नाशा मीच विभो सृजिलें ॥ संकटीं घाल उडि घाल ।
 धांव गोपाल । धांव गोपाल ॥ जगिं केवळ कृतघ्नताच । अजि नांदे
 अनुभव हाच । मज देवा आला साच । हो बाह्यांतर मज जाच
 ये ये सोडविं जीव वांचवीं घालीं पाठिकडे ॥ हं० ॥ १ ॥ वसिष्ठ-
 मुख हे ऋषिरायांनो शापचाप सजवा ॥ उपास्य तुमचें गायत्री मी
 रक्षा मज्जवा ॥ मला विसरुनी वंशज तुमचे हीनवीर्य झाले ॥
 सत्वहीन तामसी तन्मती उन्मार्गी चाले ॥ त्यजिलें सेवन करिती
 कीव न जीव संशयीं या ॥ उलट खाटिका सज्ज विकाया काय
 म्हणावें या ॥ हे गुरू विप्र वर्णास । अनुसरे यांस । सकल जन
 खास ॥ जरि तेच जाहले अंध ॥ भलतेच घेरुनि छंद ॥ इतरांस
 काय निर्बंध ॥ ते बोलुनि चालुनि मंद ॥ रक्षाया मज निज तेजाचें
 करां चक्र गाढें ॥ हं० ॥ २ ॥ धांव दिलीपा मत्सेवेनें तनय तुला
 झाला ॥ गोद्विजपालक या भूपांनो चुकवा हा घाला ॥ अशा सोडा
 वंशज तुमचें ब्रीद पाळितील ॥ पहा नभांतुनि ढंग तयांचे सहजचि
 दिसतील ॥ रक्षक झाला भक्षक तरि मग शरण कुणा जावें ॥ दीन
 म्हणुनि मी हांक फोडितें नृप हो ! धांवावें ॥ सुरूं करणें शरसंधान !

रक्षणे मान । सोडवुनि मान ॥ परिसिला काय हंबरडा । पैजेचा
 उचला विडा ॥ ही वारा वारा पीडा । निजकीर्ति दिगंता धाडा ॥
 त्वरा न केली तरी पहाया मिळेल कीं न मडें ॥ हं० ॥ ३ ॥ मद्र-
 क्ताचा सडा घातला आर्यभूमिवरती ॥ दाट खलांहीं धांवलासि तैं तूंच
 खरा नृपती ॥ शिवराया शिव धांव कराया गोब्राह्मणपाळ ॥ नांव
 सार्थ करिं वदती तुजला दुष्टांचा काळ ॥ पिउनि अमृतमय माझे पय
 जे बलसागर झाले ॥ खलसांगातीं मन्मांसा ते भक्षाया सजले ॥ हा
 अधर्म माते फार । भूमिला भार । जाहला थोर ॥ ती धेनूरूपें रडते।
 हें कार्नि काय ना पडतें । कां अवतरणें ना घडतें । अघ बिरुदहानि
 हें जडतें ॥ निर्गुण अपुला ठाव सोड गा धांव धेनुचाडें ॥ हं० ॥ ४ ॥
 गव्यांवरती ज्यांना ज्यांना सुख झालें प्राप्त ॥ ते ते धांवुनि येतिल माझे
 पूर्वीचे आप्त ॥ लोभी आपुल्या वंशजांस ते मंत्र सांगतील ॥ धेनुकृपेनें
 रंकाहि धनपति कुबेर होतील ॥ मानित होतों धन धेनूंना वत्सांसह
 आम्ही ॥ असंख्यात पाळिलीं पोशिलीं होती निजधामी ॥ व्हा व्हा रे
 सावध बाळ । त्यजा हें खूळ । गाय सुखमूळ ॥ ती द्यावि कदा न
 वधाया ॥ दुःखाचा न रचा पाया ॥ स्वर्गातुनि होचि कथाया ॥
 आलों न करा श्रम वायां ॥ विस्मरतां हें वचन आमुचें तुम्हां घोर
 पडे ॥ हं० ॥ ५ ॥ शेतकऱ्यांनों ऐका माझे करुण वचन ऐका ॥
 माझ्याहुनि कां अधिक वाटतो तुम्हांला पैका ॥ थोरवाड किति
 पाडे दिधले करिती ते कष्ट ॥ त्यांविण तुमची हल न काडी काथितें
 मी स्पष्ट ॥ शेषमूतही पित्तहि माझे तुम्हांस उपयोगी ॥ सेवन ऐसें
 केलें जाणा तुमचे बहुमार्गी ॥ वय माझे झालें फार । मिळेना धार ॥
 वाटला भार ॥ विकिलीत म्हणुनि माराया ॥ मांसाचा पैका घ्याया ॥
 चर्माची मोट कराया ॥ धिक्कार असो लोभा या ॥ काम न करिते

माय कोणी कां विकायास काढे ॥ हं० ॥ ६ ॥ अप्रतिहत जरी
 चालूं दिधला अमुचा संहार ॥ चित्रांतचि तरि पुढिल पिढीला गाई
 दिसणार ॥ दूध धेनुचें शुभ्र मुलांनो जैशी कां निवळी । आजानें हा
 पाठ कथावा समय असा जवळी ॥ पाडे जातिल येइल यंत्र क्षेत्र
 नांगराया ॥ परावलंबन जडेल आर्या करा विचार या ॥ जरि दुज्जा
 यंत्र हालवी । तया चालवी । धान्य भूमि वी ॥ तरि मिळेल तुम्हां
 पोटा ॥ हा मार्ग परी न चखोटा ॥ भासेल तदा मम तोटा । अनु-
 ताप घडे मग मोठा ॥ वेळीं व्हा हो सावध परिसा ही गो अंब
 रडे ॥ हं० ॥ ७ ॥ वत्स ठेवुनी अर्धपोटि मी दूध तुम्हां दिधलें ॥
 मदुपकार कां वाटति फिटले जरि मजला वाधिलें ॥ पापां-
 माजी कृतघ्नता हें पाप फार मोठें । कृतघ्नास सुख,
 वैभव शांती लाभते न कोठें ॥ आला याचा अनुभव
 तुमची दुर्दशाच झाली ॥ बहुमुख झाला अधःपात कुणि उरला ना
 वाली ॥ मी तुम्हां पाजिती माय विकुनि मज काय । पावलां
 हाय ॥ कां पडतां रे उपवासी ॥ कां मिळे न लव पोटासी ॥ कां
 दुर्बलता ये ऐसी ॥ या हेतु विसरला मजसी ॥ पूर्वीं परि मी तुम्हां
 सेवितें केलें मन न कुढें ॥ ॥ हं० ॥ ८ ॥ बाळपणीं जें प्याला माझे
 दूध थेंब त्याचा । शोणितरूपें आज शरीरीं असेल जरि साचा ॥
 ऐकुनि माझे हंबरडे हे उसळुनि तो माथां ॥ चढेल मातें रक्षायातें
 उचलवलि हातां ॥ स्मृति बाल्याची असेल जरि ते शेषा तिळमात्र
 देइल जाणिव धेनु असें मी रक्षाया पात्र ॥ खाटिकें काढिली सुरी ।
 जाहली पुरी । मुदत मम तरी ॥ राहिले शब्द तोंडांत ॥ मालवेल
 जीव-ज्योत ॥ प्रभुचरण राहतें ध्यात ॥ लाभेल स्वर्गप्रांत ॥ श्रीगोपाल-
 प्रभु तेथें मज उचलुनि घेइं कडे ॥ हं० ॥ ९ ॥ दशा पाहुनि गळति
 आसवें चरचरतें हृदय ॥ जशीं वांसरें तशीं लेंकुरें तुम्ही न मज काय ॥

माझ्या धर्मे वागुनि संतत आळवीन देवा ॥ प्रार्थिन त्याला लेकरांस दे
सन्मतिचा ठेवा ॥ माझे मन मज देतें ग्वाही अहित न होईल ॥
माझ्या पुण्यें शुद्धिवरी हा समाज येईल ॥ तुम्हि जरी मूढ जाहलां ।
वधा सज्जला ॥ राग ना मला । मी देतें तुम्हां आशी ॥ भोगाल
बाळ सुखराशी ॥ मी जातें वैकुंठासी ॥ गो-पालक विष्णूपाशी ॥
वियोग तुमचा सहावया परि शक्ति न येइ रडें ॥ हं० ॥ १० ॥
॥ श्रीमद्गोपालकृष्णार्पणमस्तु ॥

हंबरडा फोडी गाय !

कावि—दत्तात्रय तुकाराम पणशकिर पेडणें, गोंवा.

(चाल—उद्धवा शांतवन कर जा)

“ सोडवा आपुली माय ! ” हंबरडा फोडी गाय ! ॥ धृ० ॥

“ करकरून मज बांधोनी । हे कसाब चिरिती मान ॥ या यारे !
कुणि धांवोनी । घुटमळती पंचप्राण ! ॥ आर्य हो ! तुम्हांवांचोनी ।
रक्षिल मज सांगा कोण ? (चाल) जावें मी शरण कुणातें ? । हिंदू-
विण माझे नातें ॥ पाळील कोण सांगा तें ॥ मी अनाथ झालें काय ? ”
हंबरडा फोडी गाय ! ॥ १ ॥ “ वांसरें लोक यांमांजीं । अंतर मी
धरिलें काय ? ॥ बांधुनि मम पाडस पिळितां । पान्हवले नाहीं
काय ? ॥ मम गोरस सेवुनि, झालां । पुष्ट, तें विसरलां काय ? ॥
(चाल) पान्हा मी तुमच्या बाळा ॥ घातलें खाउनी दिधला ॥
जरि बडगा मजवरि बसला ॥ तरि धन्या चाटिलें ! हाय ! ” हंबर-
डा फोडी गाय ! ॥ २ ॥ “ सद्गुणी पुत्र माझे मी । सेवेसी तुमच्या
देतें ॥ ते तुम्हां अन्न द्यायाला । नांगरती तुमचीं शेतें ॥ वाहती
तुम्हां सुख व्हाया । गाडीच्या सबळ धुरेतें ॥ (चाल) उसळतां
क्षिण आसूड ॥ ओढिती गाडिचें धूड ॥ उपकृतिचा मजवरी सूड ॥

उगवला जात हा काय ?” । हंबरडा फोडी गाय ! ॥ ३ ॥
 “ करिते कीं शेणखतानें । मी सुपीक तुमचीं शेतें ॥ मरुनीही तुम-
 च्या पायां । कातडिचा जोडा देतें ॥ ऐशापरि तुमच्या कार्जीं ।
 हाडांचीं काडें करितें ॥ (चाल) जी तुम्हां जन्म दे जननी ॥
 मज अशी करी का करणी ? ॥ पाहिली कुणी का नयनीं ? ॥ परि
 मीच मात असहाय !” हंबरडा फोडी गाय ! ॥ ४ ॥ “ दूध तूप
 देउनि सकलां । मी कडबा पेंढा खातें ॥ मी मुकें जनावर दावें ।
 ज्यास घाल तिकडे जातें ॥ ब्राह्मण वा कसाइ हो कां ! सारखाच
 पान्हा देतें ॥ (चाल) हें समता—शीलचि नकळे ? ॥ कापाया
 चरचर सजले ! ॥ प्रभुला तरि कैसैं रुचलें ? ॥ आर्य धर्म भेला
 काय ?” । हंबरडा फोडी गाय ॥ ५ ॥ “ सिंहमुखीं कंठ ज्यानें ।
 मजकरितां आपुला दिधला ॥ तो दिलीप लेंकरूं माझें ! । तो पिता
 वसिष्ठहि गेला ॥ रामदास आणि शिवाजी । गेलारे ! गेला !!
 गेला !!! (चाल) जाहलें दारची भाजी ! ॥ उठतो तो खुडितो
 ताजी ॥ गाजीचे बनले पाजी ! ॥ मोकालितें दुबळी धाय !” हंबर-
 डा फोडी गाय ॥ ६ ॥ “ मुसलमान बंधुहि माझी । ऐकुनियां
 हांक थरारे ! ॥ हिंदूनी ! मेलों कारे ! । त्यांची तरि लाज धरारे !!
 आहांत हिंदु रक्ताचे ! । खिस्त्यांस उठुनि विनवारे ! ॥ (चाल)
 धेनुच्या दावणी बघतां । आर्तस्वर कार्नी पडतां ॥ सुखानिद्रा कसली
 घेतां ? ॥ यश अक्षय; वैभव जाय ” । हंबरडा फोडी गाय ॥ ७ ॥
 प्राणांहुनि गोधन आर्या ! । प्रिय होतें; प्राक्तनवाद— ॥ टाकुनियां;
 गोमातांचा । अंतीचा एका साद ॥ मृत्यूच्या दारांतुनि हा । देतें
 शुभ आशीर्वाद ॥ “ गोरक्षण घेउनि हातें । घर भरोत शेतेंभातें ।
 तुमचें शुभ चिंतित जातें’ । शुभ चिंतित मरते गाय । दृष्टांत
 सुचवि हा काय ? ॥ ८ ॥

गोसेवेचे मार्ग

आपल्या हातून कांही तरी गोसेवा घडावी, असे ज्यांना मनापासून पाठतें त्यांनीं पुढील मार्गांपैकी कोणत्या तरी मार्गाचा अवलंब करावा.

(१) घरीं स्वतः गाय बाळगावी व तिची योग्य शुश्रूषा करावी.

(२) गोमातेची नित्य पूजा करून तिला गोशास समर्पण करावा.

(३) आठवड्यांत एकवेळ गुरांच्या बाजारांत जाऊन, गोरक्ष-

णीय वर्तमानपत्रांतील लेख वाचून दाखवून, धर्मोपदेशाच्या दोन गोष्टी सांगून शेतकरी बंधूंना गोरक्षणाचें महत्त्व समजावून द्यावें.

(४) एक मूठभर धान्य अथवा पैपैसा गोरक्षण कार्याला अर्पण करण्यासाठीं आपल्या घरांत एक पिशवी ठेऊन त्यांत तें सांठवावें व आपल्या माहितीच्या गोरक्षण संस्थेकडे महिन्या दोन महिन्यांनीं ती मदत पाठवावी.

(५) आपल्या दुकानांत अथवा पेढीवर गोरक्षण-धर्मादाय पेढी ठेवावी व तिच्यांत दररोज शिल्लकसाखळी भोजतांना आठवणीने आणा अर्धा आणा तरी टाकावा.

(६) या नित्याच्या मदनीशिवाय मदत करावी ती—

(श्री) पाडवा, दसरा, दिवाळी इ, सणादिर्वशी.

(रा) मुंज, लग्न अथवा पुत्र जन्मोत्सवाच्या मंगलप्रसंगीं.

(म) सत्यनारायणाच्या प्रत्येक पूजेचे वेळीं.

(स) श्रीरामनवमी, कृष्णजयंती यांसारख्या धार्मिक महोत्सवांत

(म) काशी रामेश्वरादि महायात्रेच्या वेळीं.

(र्थ) परलोकीं गमन करणाऱ्या आत्मेष्टांच्या पुण्यस्मरणार्थ व अशाच

इतर महत्त्वाच्या प्रसंगीं गोरक्षणार्थ प्रथम धर्म करावा.

(७) एकदांच २५ रुपये भरून ' गोरक्षण ' वर्तमान पत्रास कायम

भाश्रय द्यावा अथवा वर्षाला २४४ भरून वर्गणीदार व्हावें.

गोरक्षण पत्राची वर्गणी अथवा मदत पाठविणें ती संस्थेच्या पचारकाजवळ अथवा खालील पत्त्यावर पाठवावी.

श्रीगोवर्धन संस्था कचेरी,
बुधवार पेठ, पुणे.

REFBK-0003705

REFBK-0003705